

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ОГЛЯД СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ**

Аналітичний огляд

(підготовлено к.е.н. Д.С.Покришкою)

КИЇВ - 2024

Огляд стратегічних документів Європейського Союзу у сфері економічної безпеки. Аналітичний огляд. – К.: НІСД, 2024. – 41 с.

У аналітичному огляді визначено основні пріоритети та заходи політики Європейського Союзу, спрямовані на реалізацію оголошеної 20 червня 2023 року Європейської стратегії економічної безпеки, а також додаткового пакету заходів, анонсованих 24 січня 2024 року. Окреслено основні ініціативи щодо забезпечення економічної безпеки ЄС у єдності завдань забезпечення конкурентоспроможності і зростання, захисту від ризиків та встановлення партнерства на глобальному рівні.

*Огляд підготовлено головним консультантом відділу економічної стратегії Центру економічної і соціальної стратегії НІСД к.е.н. Д.С.Покришкою,
Травень 2024 р.*

Зміст

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ.....	4
СПРИЯННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЗРОСТАННЮ В ЄС	7
1. Промисловий план «Зеленої угоди»	7
2. Закон про промисловість із нетто-нульовими викидами.....	8
3. Закон про критичні сировинні матеріали.....	11
4. Європейський закон про напівпровідники.....	14
5. Тимчасовий кризовий та перехідний механізм для державної допомоги.....	15
6. Розділи REPowerEU.....	17
7. Підтримка досліджень та інновацій	17
8. Європейська інноваційна програма.....	18
9. Платформа стратегічних технологій для Європи.....	20
10. Підтримка наукових досліджень і розробок у сфері технологій з потенціалом подвійного використання.....	22
ЗАХИСТ ВІД РИЗИКІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	23
1. Визначення переліку технологій, які мають вирішальне значення для економічної безпеки ..	23
2. Надзвичайний інструмент єдиного ринку / Закон про надзвичайні ситуації та стійкість внутрішнього ринку	24
3. Посилення перевірки іноземних інвестицій	26
4. Моніторинг та оцінка ризиків зовнішніх інвестицій	29
5. Експортний контроль	30
6. Інструмент боротьби з примусом.....	32
7. Регламент про іноземні субсидії	34
8. Посилення безпеки сектору досліджень у ЄС.....	35
ПАРТНЕРСТВО З ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	36
Ради з питань торгівлі та технологій США та ЄС (TTC).....	37
Економічний діалог ЄС-Японія високого рівня (EU-Japan High Level Economic Dialogue).....	38
Інші напрями забезпечення міжнародного партнерства	38
GLOBAL GATEWAY	39

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ

Проблема забезпечення економічної безпеки ЄС вийшла на перший план політичних дискусій в співтоваристві внаслідок низки геополітичних викликів в міжнародній системі, включаючи торговельну війну між США та Китаєм, агресію Росії проти України, пандемію COVID-19, міграційні кризи. Пандемія COVID-19 виявила ризики, пов'язані з високою концентрацією ланцюгів поставок в ЄС і надмірною залежністю від Китаю, що надає потенціал для зовнішніх гравців маніпулювати ланцюгами поставок. Триваюча агресія Росії проти України підкреслила вразливість ЄС, особливо щодо постачання таких життєво важливих ресурсів як газ, з однієї країни. Зростають ризики посилення уразливості європейських компаній у вимірах глобальних ланцюгів поставок, доступу до ринків та лідерства в критичних технологіях. Ці кризи завдали значних економічних втрат громадянам європейських країн та поставили під загрозу функціонування економік держав-членів ЄС.

Зазначені виклики підштовхнули ЄС до розробки комплексної стратегії економічної безпеки, спрямованої на зменшення вразливості та ризиків у кількох ключових сферах. Оприлюднена у червні 2023 року **Європейська стратегія економічної безпеки**¹ визначає стратегічні підходи до економічної безпеки в ЄС. За своїм змістом стратегія зосереджена на захисті економічних інтересів і цінностей ЄС у мінливому глобальному середовищі. Вона спрямована на подолання нових економічних ризиків, що виникають через зростаючу геополітичну напруженість, глобальну конкуренцію та стрімкі технологічні зміни.

ЄС прагне розробити систему економічної безпеки, керуючись своїми цілями та інтересами. Мета полягає в тому, щоб максимізувати вигоди від відкритості економіки при мінімізації ризиків від надмірної залежності.

Стратегія ознаменувала вихід ЄС за рамки попередніх пріоритетів забезпечення безпеки, зосереджених на «стратегічній автономії», метою якої було *мінімізувати* «ризики, пов'язані з економічними зв'язками». Нова стратегія зосереджена на *зниженні* ризиків» (de-risking) як базовому принципі економічної безпеки і переоцінці цих економічних зв'язків. Цей підхід наголошує на необхідності захисту економічної безпеки, не вдаючись до повного розриву зв'язків, що призведе до значних економічних витрат. Це передбачає проведення ретельного моніторингу критичних залежностей, виявлення поточних і майбутніх уразливостей і вжиття стратегічно орієнтованих заходів для підвищення економічної стійкості шляхом зменшення залежності, особливо такої, яка може використовуватися як засіб впливу для досягнення інтересів інших країн. Така зміна відзначається бажанням досягти нової рівноваги в міжнародних економічних відносинах, де менше уваги приділяється глобалізації як рушію процвітання, а натомість увага зосереджується на зміцненні зв'язків між країнами-однодумцями.

Зокрема, стратегія ЄС передбачає частковий відхід від традиційних принципів вільного ринку у намаганні протистояти несправедливій торговельній практиці Китаю. Ця стратегія спрямована на те, аби мінімізувати нові ризики в умовах загострення геополітичної напруженості та швидких технологічних змін, зберігаючи при цьому високий ступінь відкритості економіки та економічного динамізму. Новий підхід ЄС не означає перехід до протекціоністської політики, але передбачає розширення ролі держави в моніторингу та регулюванні торгівлі та інвестиційних потоків, особливо тих, що стосуються чутливих технологій. При цьому ключовим аспектом стратегії стає балансування між економічною відкритістю та безпекою і, відповідно, взаємодоповнення економічних інтересів та інтересів безпеки. Йдеться про створення основи для глобальної взаємодії в умовах конфліктів.

Стратегія економічної безпеки ЄС ґрунтується на ініціативах, зорієнтованих на підвищення його стійкості та усунення уразливості через підвищення конкурентоспроможності

---

¹ Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council on «European Economic Security Strategy» JOIN (2023) 20 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/DOC/?uri=CELEX:52023JC0020>

при одночасному посиленні відкритої стратегічної автономії ЄС. Вона побудована навколо трьох основних пріоритетів, які об'єднують як існуючі, так і перспективні заходи, орієнтовані на пом'якшення впливу та протидію ризикам для економічної безпеки ЄС (табл.):

1. Сприяння конкурентоспроможності та зростанню в ЄС: Акцент робиться на посилення економічної стійкості шляхом сприяння інноваціям і розвитку промислового потенціалу, зокрема в таких стратегічних секторах, як сучасні напівпровідники, квантові обчислення, біотехнології, промисловість з нетто-нульовими викидами, чиста енергія та критичні сировинні матеріали. Цього планується досягти шляхом поглиблення єдиного ринку, сприяння розвитку дослідницької та інноваційної діяльності, інвестування в технологічну та промислову базу ЄС з особливим акцентом на зелених технологіях, а також підвищення кваліфікації європейської робочої сили та інвестування в покращення навичок працівників. Диверсифікація джерел постачання та експортних ринків також є ключовим аспектом цього пріоритету. ЄС прагне долати глобальні виклики та позиціонувати себе як ключового гравця у важливих галузях майбутнього. Основна увага зосереджена на сприянні прогресу та інноваціям у цих сферах для підвищення конкурентоспроможності, технологічного лідерства та стійкості ЄС.

2. Захист від ризиків для економічної безпеки: Стратегія спрямована на пом'якшення економічних ризиків шляхом виявлення потенційних уразливостей і загроз та застосування різноманітних інструментів і заходів для захисту економічних інтересів та посилення стійкості ЄС. Стратегія наголошує на необхідності ефективного використання існуючих інструментів, таких як механізми торговельного захисту, боротьба з іноземними субсидіями, забезпечення безпеки в телекомунікаціях (5G/6G), перевірка (скринінг) прямих іноземних інвестицій та впровадження експортного контролю. На додаток до удосконалення та цільової переорієнтації наявних інструментів, пропонується також розширення набору інструментів для ефективного подолання нових ризиків. Ці ініціативи включають покращення координації та узгодження режимів експортного контролю для упередження відпливу чутливих технологій, перегляд системи перевірки (скринінгу) прямих іноземних інвестицій, протидію практикам застосування економічному примусу, а також можливе запровадження нової ініціативи щодо усунення ризиків, пов'язаних із зовнішніми інвестиціями в ключові передові технології, такі як квантові технології, передові напівпровідники та штучний інтелект.

3. Сприяння міжнародній співпраці та партнерство з «країнами-однотумцями»: Вимір партнерства підкреслює відхід від широких цілей лібералізації торгівлі до кращої зосередженості на досягненні спільних цілей з «країнами-однотумцями» через різноманітні партнерства, альянси та посилення співпраці. Зміна стратегічного фокусу зовнішніх відносин ЄС передбачатиме посилення цільової спрямованості взаємодії і розширення співпраці з країнами, які мають схожі проблеми економічної безпеки або спільні інтереси. Основна увага приділятиметься конкретним секторам або технологіям, де співпраця з такими країнами-«однотумцями» може принести взаємну вигоду та прогрес.

Цей підхід спрямований на підвищення ефективності та співпраці в досягненні спільних цілей у сферах взаємного інтересу. ЄС прагне зміцнити економічну безпеку шляхом посилення співпраці та партнерства з широким колом країн для формування стійких ланцюжків створення вартості, підтримки економічного порядку, заснованого на правилах, і зміцнення багатосторонніх інституцій, таких як СОТ. Стратегія також заохочує укладення угод про вільну торгівлю та інвестиції в сталий розвиток у всьому світі через такі ініціативи як Global Gateway.

Ці пріоритети покликані створити структуру для надійної оцінки та управління ризиками, визнаючи взаємодію між економічною відкритістю та безпекою в глобальному ландшафті, що розвивається.

24 січня 2024 року Європейська комісія оприлюднила пакет із п'яти ініціатив, спрямованих на зміцнення економічної безпеки ЄС в умовах зростання геополітичної

напруженості та глибоких технологічних змін. Ініціативи спрямовані на перегляд та посилення правил перевірки іноземних інвестицій в ЄС, виявлення потенційних ризиків витоку технологій через зовнішні інвестиції, сприяння посиленій координації питань експортного контролю, пов'язаних із товарами подвійного використання, підтримку досліджень і розробок у сфері технологій з потенціалом подвійного використання, а також рекомендації щодо заходів для підвищення безпеки досліджень на національному та галузевому рівнях. Ці пропозиції становлять важливий компонент комплексної стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності ЄС, пом'якшення ризиків і сприяння партнерству з різними країнами для досягнення спільних цілей економічної безпеки.

Таблиця

Заходи політики, включені до пріоритетів Стратегії економічної безпеки ЄС

	Напрямок політики	Очікуваний результат
Сприяння конкурентоспроможності та зростанню		Інвестиції, що сприяють довгостроковому зростанню
	Фонди згуртування	Поліпшення регіональної конвергенції
	Промислова стратегія ЄС	Підтримка інновацій у промисловості ЄС
	Зелена угода	Боротьба зі зміною клімату: зниження економічних витрат і збереження рівня продуктивності
	Закон про промисловість із нетто-нульовими викидами	Розширення виробництва та впровадження в ЄС ключових технологій, необхідних для досягнення кліматичної нейтральності
	Тимчасовий кризовий та перехідний механізм для державної допомоги	Підтримка галузей, компаній, які постраждали від кризи
	Ініціатива RepowerEU	Забезпечення енергопостачання ЄС
	Закон про критичні сировинні матеріали	Забезпечення функціонування ринку та впровадження зелених технологій
	Європейський закон про напівпровідники	Розвиток ринку для критично важливої технологічної сфери
	Закон про промисловість з нетто-нульовими викидами	Підтримка інновацій та «озеленення» промисловості ЄС
	Програма фінансування досліджень та інновацій Horizon Europe	Інвестиції у дослідження та розробки
	Європейська інноваційна програма	Підтримка інновацій
	Союз ринків капіталу	Поліпшення фінансового ринку ЄС
	Платформа стратегічних технологій для Європи (Strategic Technologies for Europe Platform – STEP)	Забезпечення функціонування критично важливих ланцюгів поставок
	Підтримка наукових досліджень і розробок у сфері технологій з потенціалом подвійного використання	Інвестиції у дослідження та розробки
Захист від ризиків	Інструменти торговельного захисту	Захист імпорту та експорту ЄС
	Регламент про іноземні субсидії	Захист держав-членів ЄС від іноземного демпінгу
	Інструмент ЄС по боротьбі з примусом	Захист держав-членів ЄС від примусу третіх сторін
	Регламент про перевірку прямих іноземних інвестицій (ПІІ)	Захист критичної інфраструктури та протидія витоку технологій
	Моніторинг та оцінка ризиків зовнішніх інвестицій	Захист від витоку критичних технологій
	Закон про надзвичайні ситуації та стійкість внутрішнього ринку	Забезпечення функціонування єдиного ринку навіть за виняткових обставин
	Регламент про іноземні субсидії	Протидія спотворюючому впливу зовнішніх субсидій на внутрішній ринок ЄС
	Набір інструментів для боротьби з іноземним втручанням у дослідження та інновації	Захист від витоку критичних технологій
	Регламент ЄС щодо експортного контролю товарів подвійного використання	Протидія витоку критичних технологій

	Стратегія стандартизації ЄС	Встановлення міжнародних стандартів
	Гібридний інструментарій та набір інструментів для кібердипломатії ЄС	Захист критичної кіберінфраструктури
	Закон про кіберстійкість	Захист критичної кіберінфраструктури
	Директива щодо стійкості критично важливих об'єктів	Захист критичної інфраструктури
	Переглянута Директива щодо безпеки мережевих та інформаційних систем (Директива NIS2)	Захист критичної кіберінфраструктури
	Набір інструментів для 5G	Захист від витоку критичних технологій
	Закон про кіберсолідарність	Захист критичної кіберінфраструктури
Сприяння міжнародній співпраці	Ради з питань торгівлі та технологій	Міжнародна співпраця у сферах критичних технологій
	Сприяння двосторонньому та багатосторонньому співробітництву	Міжнародна співпраця у сферах критичних технологій
	Угоди про вільну торгівлю	Забезпечення доступу до міжнародних ринках на справедливих умовах
	Партнерства з країнами, що розвиваються	Встановлення довгострокових відносин та відкриття нових ринків
	Ініціатива Global Gateway	Вирішення глобальних проблем шляхом надання фінансової допомоги для проектів розвитку
	Партнерство для інвестицій у глобальну інфраструктуру (Partnership)	Міжнародна співпраця у сфері критичної інфраструктури
	К л	Міжнародна співпраця у сфері критично важливих матеріалів
Реформа Світової організації торгівлі	Забезпечення доступу до міжнародних ринках на справедливих умовах	

Джерело: побудовано за Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council on «European Economic Security Strategy» JOIN (2023) 20 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/DOC/?uri=CELEX:52023JC0020>; European Economic Security: Current practices and further development. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA\(2024\)754449_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA(2024)754449_EN.pdf); The European Economic Security Strategy. URL: <https://www.eurobiz.com.cn/the-european-economic-security-strategy/>

СПРИЯННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЗРОСТАННЮ В ЄС

ЄС започаткував декілька ключових ініціатив для підвищення конкурентоспроможності, які одночасно спрямовані на формування відповіді на різноманітні глобальні виклики:

1. Промисловий план «Зеленої угоди»

1 лютого 2023 року Європейська комісія оприлюднила промисловий план «Зеленої угоди» (*Green Deal Industrial Plan*)², спрямований на підвищення довгострокової конкурентоспроможності європейської промисловості з нетто-нульовими викидами і сприяння переходу до кліматичної нейтральності. У ньому окреслено заходи, спрямовані на посилення стійкості та екологічності промисловості ЄС. План охоплює різні заходи щодо регуляторних змін і механізмів фінансової підтримки для таких секторів як зелені технології, виробництво критично важливих матеріалів та відновлювана енергетика.

Компонент фінансування включає пряме фінансування ЄС з використанням таких інструментів як Програма фінансування досліджень та інновацій Horizon Europe, Ініціатива REPowerEU, Програма InvestEU та Інноваційний фонд, а також сприяння фінансуванню державами-членами ЄС шляхом послаблення правила надання державної допомоги, в тому числі

² A Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions. COM(2023) 62 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0062>

через внесення змін до Тимчасового кризового та перехідного механізму щодо державної допомоги.

План побудовано навколо чотирьох основних компонентів:

1. Передбачуване, узгоджене та спрощене нормативно-правове середовище: цей компонент зосереджується на запровадженні таких заходів, як Закон про промисловість із нетто-нульовими викидами і Закон про критичні сировинні матеріали, щоб створити нормативну базу, яка є послідовною, спрощеною та сприяє досягненню кліматичних цілей.

2. Швидший доступ до достатнього фінансування: щоб пришвидшити перехід до зеленої економіки, план передбачає створення нового тимчасового кризового та перехідного механізму державної допомоги разом із переглядом Регламенту про загальні блокові (групові) звільнення (General Block Exemption Regulation – GBER) для державної допомоги, який звільняє держави-члени ЄС від зобов'язання повідомляти Європейську комісію та отримувати від неї дозвіл надавати таку допомогу, якщо виконуються всі критерії GBER. Це звільнення покликані зменшити адміністративне навантаження на національні та місцеві органи влади та заохотити уряди держав-членів ЄС спрямовувати допомогу на економічне зростання, не надаючи одержувачам несправедливої конкурентної переваги.

3. Розвиток навичок: визнаючи важливість кваліфікованої робочої сили для стимулювання зеленого переходу, цей компонент передбачає створення галузевих академій (Net-Zero Industry Academies), на які покладається завдання щодо сприяння зусиллям з підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників у державах-членах ЄС, розробки навчальних програм, спрямованих на підвищення професійної мобільності та усунення прогалин у кваліфікації робочої сили, підготовку тренерів для ефективного виконання цих програм тощо. Ці заходи спрямовані на вирішення проблеми нестачі навичок працівників у сфері зелених технологій, підвищення мобільності робочої сили та сприяння економічній стійкості та конкурентоспроможності ЄС.

4. Відкрита торгівля для стійких ланцюгів поставок: підкреслюючи необхідність стійких ланцюгів поставок, цей компонент плану передбачає оновлення угод про вільну торгівлю ЄС, пропозицію про створення Клубу критичних сировинних матеріалів та створення партнерств у сфері чистих технологій та промисловості з нетто-нульовими викидами (Clean Tech/Net-Zero Industrial Partnerships) для сприяння співпраці та забезпечення постачання основних ресурсів.

Існує також міжнародний вимір реалізації плану.

2. Закон про промисловість із нетто-нульовими викидами

Важливою ініціативою в рамках зусиль ЄС щодо досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року в рамках «Європейської зеленої угоди» є Закон про промисловість з нетто-нульовими викидами (Net-Zero Industry Act)³, який було оприлюднено 28 червня 2024 року. Цей закон спрямований на розширення потенціалу внутрішнього виробництва та впровадження в ЄС ключових технологій, необхідних для досягнення кліматичної нейтральності, тим самим сприяючи переходу до зеленої економіки.

Закон визначає 19 категорій «технологій з нульовим балансом викидів» (net-zero technologies), тобто технологій, які забезпечують дуже низькі, нульові або негативні викиди парникових газів й мають потенціал швидкого масштабування для здійснення декарбонізації та зміцнення конкурентоспроможності і стійкості промисловості ЄС. До цих категорій належать усі технології, пов'язані з різними формами відновлюваної енергії (сонячна, вітрова, теплова, воднева тощо), акумулятори та технології зберігання енергії, технології уловлювання, зберігання вуглецю, технології біогазу та біометану, технології транспортування та утилізації CO₂,

³ Regulation (EU) 2024/1735 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on establishing a framework of measures for strengthening Europe's net-zero technology manufacturing ecosystem and amending Regulation (EU) 2018/1724 Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1735>

біотехнологічні рішення для клімату та енергії, технології електромереж (включаючи технології зарядки електромобілів та технології цифровізації мережі), ядерні технології та інші.

Закон оптимізує дозвольні процеси, сприяє розвитку європейських стратегічних проєктів і створює стандарти для поширення проєктів в межах Єдиного ринку. Мета полягає в тому, щоб збільшити виробничі потужності для технологій з низькими або нульовими викидами парникових газів. Шляхом прискорення розвитку технологій з нульовим балансом викидів ЄС намагається пом'якшити ризики, пов'язані зі стратегічною залежністю від викопного палива.

Закон запроваджує різні ініціативи та інструменти, спрямовані на зміцнення конкурентоспроможності промислової екосистеми ЄС на основі технологій з нульовим балансом викидів. Основні заходи включають:

– *Створення сприятливих умов для полегшення створення та виведення на ринок технологій з нульовим балансом викидів*: оптимізація регуляторних процесів і усунення бюрократичних перепон для впровадження зелених технологій у спосіб спрощення адміністративних процесів та вимог для отримання дозволів для проєктів з нульовим балансом викидів, створення єдиних контактних точок в державах-членах ЄС, запровадження швидших процедур отримання дозволів для стратегічних проєктів для пріоритетних технологій, забезпечення доступу до інформації та полегшення доступу до ринку державних закупівель та аукціонів. Встановлено чіткі обмеження тривалості процесу надання дозволів на будівництво або розширення виробничих проєктів з нульовим балансом викидів: для великих проєктів (понад 1 гігават) – 18 місяців, для менших проєктів (менше 1 гігават) – 12 місяців, для стратегічних проєктів встановлено коротші терміни – 12 місяців і 9 місяців, відповідно. Метою є скорочення витрат часу і зусиль на отримання дозволів для залучення інвестицій у ключові продукти, стимулювання виробництва чистих технологій.

– *Прискорення уловлювання та зберігання CO₂*: закон встановлює мету ЄС досягти 50 млн тонн річної потужності зберігання CO₂ в геологічних сховищах в ЄС до 2030 року та вводить вимоги до виробників нафти та газу в ЄС щодо сприяння цій меті.

– *Підтримка стратегічних проєктів*: Закон запроваджує концепцію «стратегічних проєктів з нульовим балансом викидів». Такі проєкти є ключовими ініціативами для підтримки прискорення розгортання технологій з нульовим балансом викидів, які спрямовані на посилення стійкості та автономії промисловості ЄС. Вони відбиратимуться за критеріями внеску у збільшення виробничих потужностей у створенні технологій з нульовим балансом викидів у секторах, де ЄС значно залежить від імпорту з третіх країн, або внеску у підвищення конкурентоспроможності ланцюга поставок промисловості ЄС з нетто-нульовими викидами. Такі проєкти отримають пріоритетний статус на національному рівні, для них застосовуватимуться коротші процедури для отримання дозволів і спрощені процедури розгляду, їм надаватиметься допомога у отриманні фінансування.

Для забезпечення ефективної реалізації цих проєктів їх ініціатори отримають переваги від додаткової підтримки в рамках платформи Net-Zero Europe, включаючи доступ до консультацій щодо фінансування.

Загальна мета полягає в тому, щоб пришвидшити розробку та реалізацію цих проєктів, тим самим суттєво сприяючи промисловості ЄС з нетто-нульовими викидами і ширшим кліматичним цілям.

– *Створення Net-Zero Acceleration Valleys*: Закон запроваджує концепцію Net-Zero Acceleration Valleys, які визначаються як певні території в державах-членах ЄС, зорієнтовані на сприяння розвитку кластерів промислової діяльності з нетто-нульовими викидами, на яких зосереджено кілька компаній, що працюють із певними технологіями. Очікується, що вони стануть центрами для залучення інвестицій за рахунок створення інфраструктури для підтримки промислової діяльності з нетто-нульовими викидами, сприяння співпраці між промисловими суб'єктами, а також спрощення адміністративних процедур для реалізації проєктів завдяки

діяльності спеціальних єдиних контактних точок. Загалом Net-Zero Acceleration Valleys відіграватимуть важливу роль у прискоренні переходу ЄС до економіки з нетто-нульовими викидами, створюючи сприятливе середовище для інновацій, сприяючи співпраці і обміну знаннями між компаній та сталому промислому розвитку.

Net-Zero Acceleration Valleys та проекти, розташовані в них, вважаються такими, що мають вищий суспільний інтерес, що дозволяє проводити їх спрощену екологічну оцінку та застосовувати певні відступи відповідно до екологічного законодавства ЄС. Екологічна оцінка проводиться для спрощення подальших процесів планування для окремих проектів, забезпечуючи інтеграцію екологічних питань у плани розвитку.

Для проектів на цих територіях застосовуватимуться максимальні ставки співфінансування для державних інвестицій, які надаються в рамках різних фондів, включаючи Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртованості, Фонд справедливого переходу та Європейський соціальний фонд. Така фінансова підтримка підвищує життєздатність і масштабованість проектів у Net-Zero Acceleration Valleys.

– *Полегшення доступу до ринків*: Закон запроваджує стимули для сприяння придбання технологічних продуктів з нульовим балансом викидів. Запроваджено вимогу для органів влади держав-членів ЄС, регіональних або місцевих органів влади в процедурах закупівель чистих технологій, при проведенні аукціонів для використання відновлюваних джерел енергії, а також в програмах надання субсидій, стимулювання приватного попиту на технології з нульовим балансом викидів враховувати нецінові критерії сталого розвитку (sustainability)⁴, стійкості (resilience)⁵, відповідальне ведення бізнесу, кібербезпеки та безпеки, спроможності повністю та вчасно реалізувати проект та інші якісні критерії. Включення таких критеріїв підкреслює важливість якісних факторів поряд з економічними міркуваннями при закупівлі технологій з нульовим балансом викидів. Такий підхід забезпечує конкурентну перевагу виробникам, які пропонують продукцію, що відповідає цим стандартам, стимулюючи впровадження інноваційних та соціально відповідальних технологій.

– *Підвищення кваліфікації, інвестиції в освіту та навчання*: забезпечення кваліфікованої робочої сили для задоволення потреб галузі виробництва чистих технологій шляхом створення спеціалізованих галузевих європейських академій (Net-Zero Industry Academies) для навчання 100 тис. працівників протягом 3 років. Ці академії, які зосереджуються на конкретних технологіях з нульовим балансом викидів, розроблятимуть навчальні курси для використання надавачами послуг освіти в ЄС. Закон також сприяє взаємному визнанню професійних кваліфікацій та співпраці із зацікавленими сторонами, включаючи промисловість, органи влади держав-членів ЄС, надавачів послуг освіти та соціальних партнерів, для розробки навчальних курсів.

– *Підтримка інновацій*: створення «регуляторних пісочниць» для перевірки інноваційних технологій з нульовим балансом викидів контрольованим способом протягом обмеженого періоду часу.

– *Розбудова промислових партнерств*: співпраця з країнами-однодумцями та участь у промислових партнерствах для сприяння глобальному впровадженню технологій з нульовим балансом викидів. Цей підхід має на меті диверсифікувати торгівлю та інвестиції в технології з нульовим балансом викидів, сприяючи міжнародному співробітництву для просування впровадження стійких промислових практик.

– *Створення платформи Net-Zero Europe*: платформа буде центральним координаційним центром для обміну інформацією та координації зусиль між Європейською

⁴ Критерій сталого розвитку вимагає від держав-членів ЄС оцінювати екологічну стійкість, вплив на інноваційну діяльність, клімат і довкілля, інтеграцію енергетичних систем, утилізацію відпрацьованого тепла та холоду, виробництво відновлюваного водню тощо.

⁵ Критерій стійкості вимагає від держав-членів ЄС враховувати диверсифікацію поставок для технологій відновлюваної енергії з нульовим балансом викидів, вважаючи пропозицію недостатньо диверсифікованою, якщо понад 50 % попиту ЄС на конкретну технологію або її основні компоненти забезпечується за рахунок імпорту з однієї третьої країни.

комісією, державами-членами ЄС та зацікавленими сторонами для просування промислової програми ЄС з нульовим балансом викидів. Платформа Net-Zero Europe через спеціальну підгрупу сприятиме функціонуванню академій і відстежуватиме тенденції попиту та пропозиції навичок, пов'язаних із технологіями з нульовим балансом викидів.

– *Підтримка енергоємних галузей:* з огляду на необхідність підвищення конкурентоспроможності в усіх ланцюгах постачання технологій з нульовим балансом викидів, дія закону також поширюється на виробників енергоємних галузей, таких як сталеливарна, хімічна або цементна промисловість, які виробляють компоненти, що використовуються в технологіях з нульовим балансом викидів, і які інвестують у декарбонізацію.

3. Закон про критичні сировинні матеріали

23 травня 2024 року набув чинності прийнятий 11 квітня 2024 року Закон про критичні сировинні матеріали (Critical Raw Materials Act – CRMA)⁶, який спрямований на підвищення стійкості ланцюгів постачання найважливіших корисних копалин в ЄС і зменшення залежності від третіх країн щодо критично важливих сировинних матеріалів, необхідних для зеленого переходу. Він був запропонований Європейською комісією в рамках Промислового плану «Зеленої угоди». CRMA спрямований на зміцнення внутрішнього потенціалу ЄС щодо критично важливих сировинних матеріалів по всьому ланцюжку створення вартості, зменшення стратегічної залежності від окремих постачальників, покращення спроможності ЄС відстежувати ризики збоїв у постачанні критично важливих сировинних матеріалів і пом'якшувати наслідки таких збоїв, а також сприяння циркулярності та екологічній стійкості.

CRMA спрямований на забезпечення безпечного, різноманітного та стійкого постачання до ЄС критичних сировинних матеріалів, включно з рідкоземельними елементами, необхідних для стратегічних секторів та технологій, пов'язаних із зеленими та цифровими перетвореннями. Метою є покращити функціонування єдиного ринку шляхом встановлення обмеження на імпорт сировини з-за меж ЄС та створення рамок для розвитку внутрішнього видобутку, обробки та повторної переробки в ЄС завдяки спрощенню доступу до дозволів та фінансування. Це дозволить ЄС мати достатній доступ до необхідної сировини, зменшуючи залежність від зовнішніх постачальників. Гарантування доступу до цих матеріалів має вирішальне значення для підтримки конкурентоспроможності європейської промисловості.

Ключові положення CRMA включають встановлення чітких термінів для процедур отримання дозволів для видобувних проєктів ЄС, визнання проєктів стратегічними, оцінки ризиків у ланцюзі поставок, обов'язковість національних планів розвідки для держав-членів ЄС та забезпечення доступу до критичної та стратегічної сировини через контрольні показники щодо видобутку, обробки та повторної переробки, а також диверсифікації джерел імпорту.

CRMA дає визначення критично важливих та стратегічних сировинних матеріалів. «Критичність» визначається на основі таких факторів як економічна важливість, ризикованість постачання, потенціал заміщення, залежність від імпорту та конкурентоспроможність на ринку.

Визначено два списки матеріалів: 34 критично важливих і 17 стратегічних. Ці матеріали вважаються вкрай важливими для переходу на зелені та цифрові технології, а також для сфер оборони та аерокосмічних застосувань. *Причому для восьми видів сировинних матеріалів Китай є основним світовим постачальником.* Європейська комісія переглядатиме та оновлюватиме ці списки щонайменше кожні три роки.

Відмінності між критично важливими та стратегічними сировинними матеріалами:

– критично важливі сировинні матеріали важливі для всієї європейської економіки і стикаються з високими ризиками перебоїв у постачанні;

---

⁶ Regulation (EU) 2024/1252 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 establishing a framework for ensuring a secure and sustainable supply of critical raw materials and amending Regulations (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 and (EU) 2019/1020Text with EEA relevance. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401252

– стратегічні сировинні матеріали використовуються у таких стратегічних секторах, як відновлювана енергетика, цифрові, аерокосмічні та оборонні технології, і характеризуються високим прогнозованим зростанням попиту та значними проблемами у нарощуванні європейського виробництва для задоволення цього попиту.

CRMA зосереджується на трьох ключових стратегіях підвищення незалежності ланцюга постачання сировини в ЄС: видобутку в межах ЄС, збільшенні потужностей обробки в ЄС та сприянні повторній переробці в ЄС. Він встановлює орієнтири для річного споживання сировини в ЄС:

1. Збільшення внутрішньої потужності: заплановано до 2030 року гарантувати такі позиції – щонайменше 10 % річного споживання покриватимуть видобувні потужності ЄС; щонайменше 40 % – обробні потужності ЄС; щонайменше 25 % – потужності ЄС з повторної переробки матеріалів.

2. Диверсифікація імпорту в ЄС стратегічних сировинних матеріалів: до 2030 року річне споживання ЄС кожного стратегічного сировинного матеріалу на будь-якій відповідній стадії створення вартості не повинно залежати від імпорту з однієї третьої країни більше ніж на 65 %.

3. Поліпшення спроможності ЄС здійснювати моніторинг та пом'якшення ризику постачання критичних сировинних матеріалів.

4. Забезпечення вільного руху критичних сировинних матеріалів та продуктів, що містять критичні сировинні матеріали, на ринку ЄС, при одночасному забезпеченні високого рівня захисту довкілля шляхом покращення їх кругообігу та стійкості.

CRMA пропонує два інструменти для посилення потенціалу ЄС у видобутку, обробці та повторній переробці сировини: *стратегічні проекти та стратегічні партнерства.*

Проекти, спрямовані на розширення потужностей у виробництві стратегічних сировинних матеріалів (створення шахт, переробних заводів або заводів з переробки відходів), можуть претендувати на статус «Стратегічного проекту». Стратегічні проекти також можуть розроблятися як у межах ЄС, так і в третіх країнах, приносячи користь як ЄС, так і його партнерам.

Європейська комісія за допомогою новоствореної Ради з питань критичної сировини надаватиме такий статус проектам, які відповідають певним критеріям. Вони включають посилення безпеки постачання в ЄС стратегічних сировинних матеріалів, демонстрацію технічної здійсненності, забезпечення сталого впровадження шляхом дотримання екологічної стійкості та прав людини. Проекти в ЄС повинні мати «європейський вимір», тобто надавати транскордонні переваги для проектів у державах-членах ЄС. Проекти за межами ЄС повинні відповідати високим екологічним і соціальним стандартам та створювати суттєві переваги для країн з економікою, що формується, або для країн, що розвиваються (стимулювання їх економічного розвитку, посилення технологічних можливостей, сприяння передачі знань і розвитку потенціалу, підтримка розвитку місцевої промисловості, сприяння сталому зростанню, загальному покращенню якості життя тощо). Стратегічні проекти вважаються такими, що становлять суспільний інтерес, що дозволяє їм перекидати певні екологічні норми ЄС.

CRMA не вводить нових фінансових ресурсів, але визнання проекту стратегічним може полегшити доступ як до приватного, так і до державного фінансування шляхом підтвердження здійсненності проекту. Крім того, CRMA містить механізм консультування ініціаторів проектів щодо фінансування, включаючи проекти за межами ЄС через такі ініціативи як Global Gateway.

CRMA полегшує відбір і реалізацію стратегічних проектів, забезпечуючи спрощену процедуру отримання дозволів і чіткі терміни для адміністративних процедур, а також розширення доступу до фінансування. Державне фінансування може бути більш доступним із тимчасово пом'якшеними правилами державної допомоги для підтримки інвестицій у технології з нульовим балансом викидів, а також для виробництва критичних сировинних матеріалів, необхідних для їх виробництва.

Основний механізм сприяння розробці стратегічних проектів передбачає визначення в державах-членах ЄС єдиних національних органів, відповідальних за сприяння та координацію процесу надання дозволів («єдиний контактний пункт»), та встановлення часових рамок для прийняття рішень щодо видачі дозволів для нових видобувних і переробних проектів. Проекти з видобутку отримуватимуть дозволи протягом 27 місяців, тоді як проекти з обробки та повторної переробки – протягом 15 місяців, з обмеженими винятками. Ці винятки мають на меті забезпечити взаємодію з місцевими громадами, які можуть отримати негативні наслідки від реалізації проектів, та належну оцінку впливу на довкілля у складних випадках.

Стратегічні партнерства з третіми країнами спрямовані на співпрацю з багатими на ресурси країнами для диверсифікації джерел постачання сировини в ЄС та інтеграції ланцюжків створення вартості сировини. Через Раду з питань критичної сировини держави-члени ЄС та Європейська комісія координуватимуть обговорення та забезпечуватимуть узгодження пріоритетів третіх країн для партнерства, визначатимуть зміст партнерств та здійснюватимуть оцінку ефективності існуючих партнерств. Наразі ЄС підписав партнерські угоди з кількома країнами, зокрема з Аргентиною, Гренландією, Замбією, Казахстаном, Канадою, Демократичною Республікою Конго, Намібією, Норвегією, Руандою, Україною, Узбекистаном і Чилі, а з іншими ведуться переговори. Метою є створення взаємовигідних угод, забезпечення стабільного ринку та платоспроможного платника для країни-партнера та диверсифікація та доступ до сировини для ЄС.

На Європейську комісію покладено завдання моніторингу ризиків постачання критично важливих сировинних матеріалів, а також розробку стратегій пом'якшення їх наслідків, наприклад, заохочення створення стратегічних запасів і диверсифікації джерел постачання. Центральним компонентом цих зусиль є проведення стрес-тестів для кожного стратегічного сировинного матеріалу принаймні кожні три роки разом із встановленням контрольних показників безпечних рівнів стратегічних запасів цих матеріалів в ЄС.

Крім функції моніторингу, на Європейську комісію покладено також завдання створити та керувати «механізмом спільних закупівель» як для оброблених, так і для необроблених стратегічних сировинних матеріалів. Ця ініціатива спрямована на агрегування попиту з боку покупців із ЄС та отримання конкурентоспроможних пропозицій від постачальників, забезпечуючи стабільне ціноутворення та безпеку поставок стратегічних сировинних матеріалів у всьому ЄС.

Держави-члени ЄС відіграють ключову роль відповідно до цих нових правил. Вони зобов'язані звітувати перед Європейською комісією за кількома напрямками, зокрема, про моніторинг діяльності «ключових операторів ринку» у ланцюжку постачання критично важливих сировинних матеріалів, про будь-який новий або існуючий важливий проект у сфері критично важливих сировинних матеріалів, надавати інформацію про циркулярність критично важливих сировинних матеріалів та про запаси стратегічних сировинних матеріалів. Крім того, держави-члени ЄС повинні негайно інформувати Європейську комісію про будь-які події, які потенційно можуть перешкоджати регулярній діяльності ключових операторів ринку в рамках ланцюга постачання критично важливих сировинних матеріалів.

Самі ключові оператори ринку зобов'язані брати участь в опитуваннях, які проводить Європейська комісія, за винятком випадків, коли участь ставить під загрозу ділові чи комерційні таємниці або якщо запитувані дані недоступні. Такі оцінки призначені для виявлення вразливостей і впровадження відповідних заходів пом'якшення.

Великі компанії, які використовують стратегічні сировинні матеріали для виробництва, наприклад, батарей, енергетичного обладнання, передових мікросхем тощо, повинні провести комплексну оцінку ризиків своїх ланцюгів постачання сировинних матеріалів, щоб пом'якшити виявлені вразливості.

Стратегічні проекти можуть фінансуватися через різні канали, включаючи приватні інструменти фінансування та програми фінансування на рівні ЄС. Платформа стратегічних технологій для Європи (STEP) охоплює важливі проекти для сировинних матеріалів та може отримувати фінансування з фондів політики згуртованості, таких як Європейський фонд регіонального розвитку та Фонд справедливого переходу. Крім того, стратегічні проекти можуть отримати підтримку з Фонду інновацій, Фонду відновлення та стійкості та Програми InvestEU, якщо вони відповідають необхідним критеріям. Для проектів за межами ЄС підтримку може надати Європейський фонд сталого розвитку плюс (EFSD+) в рамках ініціативи Global Gateway. Дослідницькі та інноваційні програми в рамках Програми Horizon Europe також продовжують підтримувати проекти критично сировинних матеріалів.

4. Європейський закон про напівпровідники

Регламент, що встановлює структуру заходів для зміцнення напівпровідникової екосистеми Європи (Європейський закон про напівпровідники – European Chips Act)⁷ був прийнятий 13 вересня 2023 року та набув чинності 21 вересня 2023 року. Він спрямований на зміцнення екосистеми ЄС в галузі виробництва напівпровідників, сприяння розвитку європейської промислової бази в галузі напівпровідників, залучення інвестицій, сприяти дослідженням та інноваціям і підвищення стійкості ЄС до потенційних криз поставок напівпровідників. Розвиваючи потужну європейську напівпровідникову промисловість, ЄС прагне бути краще підготовленим до будь-яких майбутніх криз постачання напівпровідників. Це зменшить його залежність від іноземних постачальників цих компонентів. Він спрямований на залучення інвестицій і розширення виробничих потужностей, сприяння дослідженням та інноваціям, а також посилення позицій ЄС у напівпровідниковій промисловості.

Ключовою метою є залучення як державних, так і приватних інвестицій, щоб до **2030 року подвоїти частку ЄС на світовому ринку напівпровідників**. Загалом ЄС прагне мобілізувати 43 млрд євро державних і приватних інвестицій, у тому числі 6,2 млрд євро державних коштів (з них 3,3 млрд євро з бюджету ЄС), і збільшити свою частку на світовому ринку виробництва напівпровідників з 10 % до 20 % до 2030 року. Очікується, що в довгостроковій перспективі це регулювання сприятиме відродженню європейської промисловості та зменшить її залежність від зовнішніх джерел для напівпровідникових технологій, посилюючи як економічну безпеку, так і технологічний суверенітет.

Закон про напівпровідники складається з трьох основних компонентів:

1) *заснування ініціативи «Напівпровідники для Європи» (Chips for Europe)*, яка діятиме з 21 вересня 2023 року до 31 грудня 2027 року. Вона спрямована на підтримку широкомасштабного розвитку технологічного потенціалу. Передбачено фінансування на підтримку таких заходів як створення передових пілотних виробничих ліній для прискорення інновацій і розвитку технологій, розробка хмарної платформи для проектування, створення центрів компетенції, розробка квантових напівпровідників. Також передбачено створення Фонду напівпровідників (*Chips Fund*) для полегшення доступу до боргового фінансування та залучення власного капіталу для стартапів, компаній, що розширюються, малого та середнього бізнесу та малих компаній із середньою капіталізацією в ланцюжку створення вартості в галузі напівпровідників. На період 2023-2027 років бюджет ЄС надасть на реалізацію ініціативи «Напівпровідники для Європи» фінансування на загальну суму до 3,3 млрд євро, у тому числі 1,425 млрд євро через Програму фінансування досліджень та інновацій *Horizon Europe*, 1,45 млрд євро через програму «Цифрова Європа» та 425 млн євро для Фонду напівпровідників через Програму *InvestEU* та Європейську інноваційну раду.

⁷ Regulation (EU) 2023/1781 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 establishing a framework of measures for strengthening Europe's semiconductor ecosystem and amending Regulation (EU) 2021/694 (Chips Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1781&qid=1695898079774>

2) встановлення рамок умов для забезпечення постачання та підвищення стійкості сектору виробництва напівпровідників у ЄС. Закон передбачає стимулювання державно-приватних інвестицій у виробничі потужності для виробників мікросхем та їхніх постачальників. Це досягатиметься шляхом залучення інвестицій та вдосконалення виробничих потужностей для різних етапів, включаючи виробництво, сучасне пакування, тестування та складання. Передбачається визначення та встановлення критеріїв для конкретних проектів (так званих інтегрованих виробничих підприємств (Integrated Production Facilities)⁸ та відкритих європейських фабрик з виготовлення інтегральних схем (Open EU Foundries)⁹). Проекти мають бути новаторськими в межах ЄС та сприяти безпеці постачання й стійкості екосистеми в інтересах ЄС. Такі проекти отримають державну підтримку, проходять процедуру отримання дозволів та визнаватимуться проектами загальноєвропейського інтересу з точки зору закону про державну допомогу.

3) створення координаційного механізму між державами-членами ЄС та Європейською комісією для зміцнення співпраці між ними, моніторингу постачання напівпровідників, оцінки попиту, а також для запобігання кризовим ситуаціям і реагування на дефіцит напівпровідників. Як перший крок, 18 квітня 2023 року було створено систему сповіщення про напівпровідники, яка дозволяє будь-якій зацікавленій стороні повідомляти про збої в ланцюжку постачання напівпровідників. Індикатори раннього попередження в державах-членах ЄС використовуватимуться для ініціювання попередження про дефіцит у всьому ЄС. Такий механізм дозволить Європейській комісії впроваджувати надзвичайні заходи, такі як пріоритетне постачання продуктів, щодо яких виник значний дефіцит, або здійснення спільних закупівель для держав-членів ЄС.

5. Тимчасовий кризовий та перехідний механізм для державної допомоги

Тимчасовий кризовий та перехідний механізм для державної допомоги (Temporary Crisis and Transition Framework for State Aid) дозволяє державам-членам ЄС надавати різні форми допомоги для підтримки підприємств, які постраждали від економічних наслідків кризи, особливо енергоспоживачів, які зіткнулися із значним зростанням цін на газ та електроенергію. Він надає державам-членам більше гнучкості для розробки та впровадження заходів підтримки в секторах, які є ключовими для переходу до кліматичної нейтральності, дозволяючи надавати індивідуальну підтримку галузям під час кризи та перехідного періоду.

23 березня 2022 року, через два роки після ухвалення Тимчасового кризового та перехідного механізму для державної допомоги в контексті спалаху COVID-19¹⁰, Європейська комісія оприлюднила новий Тимчасовий механізм, цього разу для подолання труднощів і розладу світового енергетичного ринку, спричиненого вторгненням Росії в Україну¹¹.

20 липня 2022 року до Тимчасового механізму для державної допомоги¹² було внесено зміни, метою яких є його узгодження з пакетом заходів щодо підготовки до зими та запровадження заходів для прискорення розгортання відновлюваної енергетики та сприяння декарбонізації промисловості.

⁸ Інтегровані виробничі підприємства – вертикально-інтегровані підприємства з виробництва напівпровідників, які займаються створенням клієнтської частини програм (front-end manufacturing), виробництвом обладнання або основних компонентів для такого обладнання, компоненти, які переважно використовуються у виробництві напівпровідників у ЄС, а також розробкою інтегральних схем або наданням послуг, які надаються серверною частиною системи (back-end services).

⁹ Відкриті європейські фабрики з виготовлення інтегральних схем – підприємства з виробництва напівпровідників, які виділяють принаймні певну частину своїх виробничих потужностей для виробництва напівпровідників на основі конструкцій, наданих іншими компаніями, зокрема компаніями-розробниками мікросхем, які не мають власної фабрики.

¹⁰ Communication from the Commission Temporary Framework for State aid measures to support the economy in the current COVID-19 outbreak. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0320\(03\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0320(03)&from=EN)

¹¹ Communication from the Commission Temporary Crisis Framework for State Aid measures to support the economy following the aggression against Ukraine by Russia. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0324\(10\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0324(10)&from=EN)

¹² Communication from the Commission Amendment to the Temporary Crisis Framework for State Aid measures to support the economy following the aggression against Ukraine by Russia 2022/C 280/01. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0721\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0721(01))

Тимчасовий механізм дозволяє державам-членам надавати допомогу в чотирьох різних формах, які можна поєднувати: 1) прямі гранти, податкові пільги, поворотний аванс¹³, гарантії, позики або капітал; 2) кредитні гарантії; 3) субсидовані кредити; 4) допомога для покриття додаткових витрат, що виникають внаслідок надзвичайно значного підвищення цін на природний газ та електроенергію.

Ці заходи підлягають попередньому сповіщенню та отриманню дозволу Європейської Комісії, і вони спрямовані на надання підтримки компаніям, які постраждали під час кризи, усунення дефіциту ліквідності підприємств, який прямо чи опосередковано обумовлений серйозними порушеннями в економіці, спричиненими російською військовою агресією проти України, санкціями, запровадженими ЄС або його міжнародними партнерами, а також економічними контрзаходами, вжитими Росією, пом'якшення високих витрат на енергію.

9 березня 2023 року Європейська комісія затвердила новий Тимчасовий кризовий та перехідний механізм для державної допомоги для підтримки економіки після агресії Росії проти України¹⁴. Він і надалі дає можливість державам-членам ЄС пом'якшувати економічні наслідки агресії Росії проти України, водночас приділяючи особливу увагу посиленню заходів підтримки в секторах, які вважаються ключовими для переходу до економіки з нульовим балансом викидів відповідно до Промислового плану «Зеленої угоди». Новий механізм вносить такі зміни:

- розширює та вносить зміни до заходів, спрямованих на перехід до промисловості з нетто-нульовими викидами, наприклад, програм швидшого розгортання відновлюваних джерел енергії та накопичення енергії, а також програм підтримки декарбонізації процесів промислового виробництва. Держави-члени ЄС можуть підтримувати такі програми до 31 грудня 2025 року. Розширено сферу дії таких програм, наприклад, надано можливості для підтримки впровадження всіх типів відновлюваних джерел енергії, дозволено надавати допомогу без конкурсних торгів, але з дотриманням певних гарантій для забезпечення пропорційності державної підтримки, для розвитку технологій, які перебувають на менш зрілих стадіях розробки (наприклад, відновлюваний водень), підвищено граничні розміри допомоги та спрощено розрахунки розміру допомоги (вона визначатиметься як частка інвестиційних витрат);

- запроваджує нові заходи, які діятимуть до 31 грудня 2025 року, для подальшого прискорення інвестицій у секторах, визначених як ключові для переходу до економіки з нульовим балансом викидів, та подолання енергетичної кризи. Вони передбачають надання підтримки для інвестицій для виробництва стратегічного обладнання та ключових компонентів (акумуляторів, сонячних панелей, вітряних турбін, теплових насосів, електролізерів, технологій використання та зберігання вуглецю), а також для виробництва та переробки відповідної критичної сировини, необхідної для виробництва такого обладнання.

Держави-члени ЄС можуть запроваджувати такі заходи:

- розробляти програми, які передбачають надання підтримки залежно від місця здійснення інвестицій та розміру бенефіціара, а також надавати більшу підтримку малим і середнім підприємствам та компаніям, розташованим у недостатньо розвинутих регіонах;

- надавати у виняткових випадках більшу підтримку окремим компаніям, якщо існує реальний ризик перенаправлення нових інвестицій в треті країни за межами ЄС. Така підтримка може надаватися для інвестицій, що здійснюються в недостатньо розвинених регіонах, або для проектів, які передбачають інвестиції в кількох державах-членах ЄС, причому значна частина загальних інвестицій повинна здійснюватися щонайменше у двох недостатньо розвинених регіонах, один з яких є територією категорії «а» (найвіддаленіші регіони або регіони, де ВВП на душу населення нижчий або дорівнює 75 % від середнього по ЄС). Крім того, бенефіціар повинен

¹³ Позику для проекту, умови відшкодування якої залежать від результату проекту.

¹⁴ Communication from the Commission Temporary Crisis and Transition Framework for State Aid measures to support the economy following the aggression against Ukraine by Russia 2023/C 101/03. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0317\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0317(01))

використовувати найсучаснішу технологію виробництва з точки зору екологічних викидів, а надання допомоги не повинно спричиняти переміщення інвестицій між державами-членами ЄС.

6. Розділи REPowerEU

27 лютого 2023 року Європейська Рада внесла зміни до Регламенту про Фонд відновлення та стійкості, що дозволили державам-членам ЄС додавати спеціальні розділи REPowerEU¹⁵ до своїх національних планів відновлення та стійкості (NRRP) для реалізації ініціативи REPowerEU у рамках тимчасового інструменту відновлення NextGenerationEU¹⁶. Ініціатива REPowerEU спрямована на посилення стратегічної автономії ЄС шляхом зменшення залежності від імпорту російського викопного палива та диверсифікації енергопостачання. Ці розділи надають можливість фінансувати інвестиції та реформи для досягнення таких цілей, як енергозбереження, диверсифікація енергопостачання та збільшення використання відновлюваних джерел енергії. Реформи та інвестиції охоплюють сфери покращення енергетичної інфраструктури, підвищення енергоефективності будівель, декарбонізації промисловості, збільшення виробництва та використання екологічно чистого біометану та водню з відновлюваних джерел або без використання викопних палив, збільшення використання відновлюваних джерел енергії, вирішення проблем енергетичної бідності, зниження попиту на енергію, підтримки транспорту з нульовими викидами та збільшення потужностей для зберігання електроенергії. Метою такого кроку є забезпечення синергії та взаємодоповнюваності між заходами, що фінансуються в рамках Фонду відновлення та стійкості (RRF), і діяльністю, що підтримується іншими національними фондами або фондами ЄС.

Для реалізації цих цілей Фонд відновлення та стійкості (RRF) збільшено на 20 млрд євро за рахунок коштів Фонду інновацій (60 %) і первинного продажу квот на викиди (ETS) (40 %). Розподіл грантів між державами-членами ЄС визначається за формулою, яка враховує політику згуртованості, залежність держав-членів ЄС від викопного палива та зміну цін на інвестиційні товари. Крім того, для фінансування заходів в межах ініціативи REPowerEU держави-члени ЄС можуть добровільно перерахувати до Фонду відновлення та стійкості 5,4 млрд євро грантів з Резерву для адаптації до Brexit (BAR), що забезпечує гнучкість механізмів фінансування.

Держави-члени ЄС мають право на отримання попереднього фінансування в розмірі 20% від їхніх підрозділів REPowerEU. Підтримка може бути надана новим реформам та інвестиційним заходам, розпочатим з 1 лютого 2022 року, а також посиленням заходам, які вже включені до початкових планів.

Держави-члени ЄС також мають можливість скорегувати свої програми згуртування для інтеграції пріоритетів REPowerEU. Це може включати перерозподіл коштів у розмірі до 7,5 % із фондів політики згуртування на період 2021-2027 років для підтримки цілей, викладених у ініціативі REPowerEU.

7. Підтримка досліджень та інновацій

Програма Horizon Europe – це основна програма ЄС для фінансування досліджень та інновацій. Програма, зосереджена на вирішенні проблеми зміни клімату, досягненні Цілей сталого розвитку та підвищенні конкурентоспроможності та зростання ЄС, сприяє співпраці та посилює вплив досліджень в узгодженні з політикою ЄС та вирішенні глобальних викликів. Horizon Europe сприяє створенню та розповсюдженню високоякісних знань і технологій, сприяючи створенню робочих місць, залучаючи резерв кадрів ЄС, стимулюючи економічне

¹⁵ Regulation (EU) 2023/435 of the European Parliament and of the Council of 27 February 2023 amending Regulation (EU) 2021/241 as regards REPowerEU chapters in recovery and resilience plans and amending Regulations (EU) No 1303/2013, (EU) 2021/1060 and (EU) 2021/1755, and Directive 2003/87/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0435>

¹⁶ Regulation (EU) 2023/435 of the European Parliament and of the Council of 27 February 2023 amending Regulation (EU) 2021/241 as regards REPowerEU chapters in recovery and resilience plans and amending Regulations (EU) No 1303/2013, (EU) 2021/1060 and (EU) 2021/1755, and Directive 2003/87/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0435>

зростання, посилюючи конкурентоспроможність промисловості та максимізуючи інвестиційний вплив у зміцненому Європейському дослідницькому просторі. Участь відкрита для юридичних осіб з ЄС та асоційованих країн.

18 вересня 2023 року Європейська Рада внесла зміни до регламенту, який регулює створення спільних підприємств в рамках програми Horizon Europe. Ця поправка дозволяє створити Спільне підприємство з виробництва напівпровідників (Chips Joint Undertaking – Chips JU)¹⁷ на базі існуючого Спільного підприємства із створення ключових цифрових технологій (Key Digital Technologies (KDT) Joint Undertaking), створеного в листопаді 2021 року. Chips JU є основним компонентом ініціативи «Напівпровідники для Європи» (Chips for Europe), яка спрямована на підтримку розвитку технологічного потенціалу та є одним із основних компонентів Європейського закону про напівпровідники. Державна підтримка спільного підприємства зросла з 1,8 млрд євро до 4,2 млрд євро. 30 листопада 2023 року Європейська комісія офіційно відкрила Chips JU. Очікується, що держави-учасниці нададуть відповідні суми. Таким чином, разом із внесками учасників проекту, загальний державний і приватний бюджет Chips JU на 2023-2027 роки становитиме близько 11 млрд євро.

Спільне підприємство з виробництва напівпровідників (Chips JU) – це інституціалізоване європейське тристороннє державно-приватне партнерство (за участю ЄС, держав-членів ЄС і приватного сектору), яке надає підтримку, включаючи фінансові гранти, для розробки, виробництва та використання інноваційних технологій в електронних компонентах і системах, з фокусом на напівпровідники. Головною метою цього партнерства є підтримка цифрової трансформації всіх економічних і суспільних секторів в ЄС, сприяння реалізації Європейської зеленої угоди, а також підтримка досліджень та інновацій для створення та запровадження наступного покоління мікропроцесорів. Нове спільне підприємство діятиме з 21 вересня 2023 року до 31 грудня 2027 року.

Chips JU має зміцнити європейську екосистему напівпровідників і забезпечити технологічне лідерство ЄС шляхом сприяння передачі знань від дослідницьких лабораторій до фабрик, подолання розриву між дослідженнями, впровадженням інновацій та промисловою діяльністю. Це сприятиме комерціалізації інноваційних ідей європейською промисловістю, у тому числі стартапами та малими та середніми підприємствами. Chips JU здійснює діяльність за двома напрямками – дослідницька та інноваційна діяльність і діяльність з розбудови потенціалу. Chips JU підтримуватиме такі заходи: створення докомерційних пілотних ліній з найсучаснішим обладнанням для тестування та перевірки напівпровідникових технологій і концепцій проектування систем; розгортання хмарної платформи для проектування для допомоги компаніям-розробникам; сприяння розробці передових технологій та інженерних можливостей для квантових напівпровідників; створення мережі центрів компетенції та сприяння розвитку навичок у напівпровідниковій промисловості.

8. Європейська інноваційна програма

Європейська інноваційна програма (European Innovation Agenda)¹⁸, яка була оприлюднена 5 липня 2022 року, окреслює стратегію ЄС щодо підвищення глобальної конкурентоспроможності ЄС та встановлення лідируючих позицій у глибоких технологічних інноваціях. Вона зосереджується на підтримці стартапів, малих і середніх підприємств (МСП), університетів і науково-дослідних інститутів, з наголосом на зменшенні бюрократичних перепон і сприянні дослідженням, розробкам і зростанню бізнесу.

¹⁷ Council Regulation (EU) 2023/1782 of 25 July 2023 amending Regulation (EU) 2021/2085 establishing the Joint Undertakings under Horizon Europe, as regards the Chips Joint Undertaking (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1782>

¹⁸ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “A New European Innovation Agenda”. COM(2022) 332 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0332>

Нова європейська інноваційна програма окреслює п'ять стратегічних ініціатив, кожна з яких стосується конкретних аспектів сприяння інноваціям і посилення ролі ЄС в глобальних інноваціях:

1) Збільшення фінансування для компаній на етапі масштабування (scale-ups) – мобілізація інституційних та приватних інвесторів у ЄС для інвестування та підтримки масштабування європейських глибоких технологічних стартапів, спрощення правил лістингу, щоб полегшити доступ до фінансування для інноваційних підприємств.

2) Сприяння інноваціям у сфері глибоких технологій через експериментальні простори і державні закупівлі – сприяння інноваціям через покращення умов, включаючи експериментальні підходи до регулювання, такі як «регуляторні пісочниці», «тестові майданчики»¹⁹, «живі лабораторії» (living labs)²⁰ та державні закупівлі інновацій.

3) Прискорення та зміцнення інновацій у інноваційних екосистемах ЄС та подолання розриву в інноваціях – сприяння інноваціям шляхом створення «регіональних інноваційних долин» з метою вирішення важливих проблем координації політики у сфері досліджень та інновацій та посилення спрямованості інвестицій на регіональному рівні, спрямування щонайменше 10 млрд євро на міжрегіональні інноваційні проекти, створення «Інноваційного простору» (Innospace) – «єдиного вікна» для обслуговування учасників інноваційних екосистем, реалізації ініціативи Scale-Up 100 для виявлення, просування та підтримки зростання 100 перспективних компаній глибоких технологій, які демонструють потенціал стати «єдинорогом» (компанією, яка отримує ринкову оцінку вартості в розмірі понад 1 млрд дол. США), узгодженого використання політики згуртованості та інструментів Програми фінансування досліджень та інновацій Horizon Europe.

4) Підтримка, залучення та утримання талантів – забезпечення розвитку і перетоку талантів у сектор глибоких технологій за допомогою таких ініціатив як програма інноваційного стажування для стартапів, реалізація в рамках ініціативи «Digital Europe», програми освіти та навчання для спеціалістів ІКТ в таких галузях, як наука про дані, штучний інтелект, кібербезпека, розподілені обчислення та «віртуальні світи», а також програми перепідготовки для ІТ-фахівців для отримання специфічних для різних сфер знань, для опанування фахівцями у різних секторах передовими цифровими навичками, започаткування діяльності загальноєвропейського «Платформи інноваційних талантів» для допомоги стартапам та інноваційним компаніям у залученні кваліфікованих працівників з-за меж ЄС, програма жіночого підприємництва та лідерства, а також опрацювання питання щодо можливості запровадження опціонів на акції для працівників стартапів, щоб залучити й утримати кваліфікованих спеціалістів, започаткування ініціативи щодо створення спільноти для сприяння взаємному навчанню та обміну знаннями серед учасників у галузі освіти та інновацій.

5) Покращення інструментів розроблення політики – вдосконалення процесу формування інноваційної політики на всіх рівнях у ЄС шляхом впровадження більш чіткої термінології, використання надійних та порівнянних показників і наборів даних, забезпечення кращої координації політики на європейському рівні через Форум Європейської інноваційної ради.

Загалом, Нова європейська інноваційна програма орієнтована на зміцнення конкурентоспроможності ЄС шляхом розвитку сприятливої екосистеми, заохочення досліджень

¹⁹ «Тестові майданчики» (test beds) – спеціальні середовища, які надають доступ до фізичних об'єктів та послуг, необхідних для розробки, тестування та масштабування нових технологій, продуктів чи ідей. Вони створюють умови для спостереження та аналізу реакції на нові рішення перед їх широкомасштабним впровадженням. Вони можуть включати фізичні або віртуальні середовища, де здійснюються випробування прототипів, досліджується взаємодія нових технологій з реальними умовами або проводяться експерименти з метою отримання практичних результатів.

²⁰ Living Lab – інноваційне середовище, де нові технології, продукти чи послуги тестуються та випробовуються у реальних умовах у взаємодії між користувачами та розробниками. Це може бути фізичний або віртуальний простір, де створюються умови для співпраці та збору відгуків у реальному часі.

і розробок у стратегічних сферах та усунення різноманітних перешкод для інновацій та зростання.

9. Платформа стратегічних технологій для Європи

Однією з основних цілей ЄС є зміцнення технологічного суверенітету та довгострокової конкурентоспроможності шляхом сприяння опануванню, упровадженню та поширенню критичних технологій, пов'язаних із зеленим та цифровим переходом. Для цих цілей ЄС створив Платформу стратегічних технологій для Європи (Strategic Technologies for Europe Platform – STEP)²¹, метою якої є підтримка розробки та масштабування критично важливих нових технологій, мобілізація інвестицій у ці сфери технологій, які є критично важливими для технологічного лідерства ЄС. Ця програма консолідує бюджетне фінансування ЄС для підтримки інвестицій у важливі сектори, що має вирішальне значення для підтримки конкурентоспроможності ЄС у стратегічних сферах.

Метою STEP визначено забезпечення суверенітету та безпеки ЄС, зменшення стратегічної залежності ЄС у стратегічних секторах, посилення конкурентоспроможності ЄС шляхом зміцнення його стійкості та продуктивності та шляхом мобілізації фінансування, сприяння рівним умовам для інвестицій у внутрішній ринок, сприяння транскордонній участі, в тому числі МСП, зміцнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості, а також сприяння інклюзивному доступу до якісних робочих місць шляхом інвестування в навички майбутнього та створення своєї економічної, промислової та технологічної бази, придатної для зеленого і цифрового переходів.

STEP підтримуватиме розробку та виробництво критичних технологій у ЄС в таких трьох широких секторах:

1. **Глибинні²² та цифрові технології:** це передові технології, пов'язані зі штучним інтелектом, високопродуктивними обчисленнями, аналізом даних та іншими цифровими інноваціями. Їх перелік охоплює такі технології, як мікроелектроніка, квантові обчислення, хмарні обчислення, периферійні обчислення, кібербезпека, робототехніка, 5G і розширене підключення (*advanced connectivity*²³), віртуальна реальність. Крім того, ця категорія охоплює дії, пов'язані з глибинними та цифровими технологіями для розробки оборонних та аерокосмічних застосувань.

2. **Чисті технології:** ця категорія включає технології, які сприяють екологічній стійкості, наприклад, відновлювані джерела енергії, зберігання електроенергії та тепла, теплові насоси, електромережі, відновлювані види палива небіологічного походження, екологічні альтернативні види палива, електролізери та паливні елементи, уловлювання, використання та зберігання вуглецю, енергоефективність, водень, рішення щодо «розумної енергії», а також технології, життєво важливі для сталого розвитку, такі як очищення та опріснення води. Вона також охоплює передові матеріали, такі як наноматеріали та композити, а також екологічно чисті будівельні матеріали майбутнього.

3. **Біотехнології:** ця категорія включає технології, пов'язані з досягненнями в таких сферах як біофармацевтика, біообробка та геноміка – біомолекули та їх застосування, фармацевтика, медичні технології, біотехнології рослинництва та біовиробництво.

Платформа використовує існуючі програми, одночасно виділяючи додаткові кошти для сприяння цим стратегічним цілям. Для підтримки критичних технологій будуть задіяні існуючі

²¹ Regulation (EU) 2024/795 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Strategic Technologies for Europe Platform (STEP), and amending Directive 2003/87/EC and Regulations (EU) 2021/1058, (EU) 2021/1056, (EU) 2021/1057, (EU) No 1303/2013, (EU) No 223/2014, (EU) 2021/1060, (EU) 2021/523, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697 and (EU) 2021/241. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400795

²² Поняття DeepTech (deep technology) стосується технологій, які характеризуються фундаментальними науковими або інженерними інноваціями. Ці інновації відрізняють їх від технологій, які зосереджуються на поступових вдосконаленнях або інноваціях у бізнес-моделях.

²³ Технологічні інновації та дослідження, спрямовані на покращення виробництва товарів і послуг і з'єднання всього світу через Інтернет.

інструменти фінансування ЄС, а також буде створено синергію між інструментами фінансування. Основні компоненти цієї ініціативи:

1. **«Печатка суверенітету» (Sovereignty Seal):** для покращення доступу до інструментів фінансування ЄС та залучення державних та приватних інвестицій Європейська комісія надаватиме знак якості під назвою «Печатка суверенітету» проектам, які сприяють досягненню цілей STEP. Він засвідчує відповідність проекту цілям STEP та робить його привабливішим для державних і приватних інвесторів. Це спростить процес фінансування проектів, які відповідають цілям STEP.

2. **Портал суверенітету (Sovereignty Portal):** для надання інвесторам інформації про можливість фінансування проектів, пов'язаних із STEP, буде створено спеціальний централізований ресурс «Портал суверенітету». Цей портал надаватиме інформацію про можливість фінансування проектів, пов'язаних із платформою, що полегшить пошук відповідних джерел фінансування для промоутерів проектів і компаній у рамках різних бюджетних програм ЄС.

3. **Гнучке використання фінансування в рамках існуючих програм:** Це включає створення нових пріоритетів у фондах політики згуртованості та нове вікно фінансування в рамках InvestEU. Пропонуючи фінансові стимули та заходи для сприяння фінансуванню проектів, STEP використовуватиме фінансування з різних існуючих програм і фондів ЄС, зокрема InvestEU, Інноваційний фонд, Європейська інноваційна рада, Європейський оборонний фонд (EDF), Фонд відновлення та стійкості, програму EU4Health, програму Digital Europe та фонди згуртованості. Такий підхід забезпечує синергію та ефективне використання наявних ресурсів.

4. **Додаткове фінансування:** для посилення інвестиційного потенціалу існуючих цільових програм Європейська комісія запропонувала в рамках STEP додатково виділити 10 млрд євро. Зокрема, це включає 3 млрд євро для InvestEU, 0,5 млрд євро для Horizon Europe, 5 млрд євро для Інноваційного фонду та 1,5 млрд євро для Європейського фонду оборони. Проте в процесі переговорів було погоджено лише додаткове фінансування в рамках STEP у розмірі 1,5 млрд євро для Європейського оборонного фонду (EDF), який був створений у 2021 році для надання підтримки головним чином у формі фінансових грантів для зміцнення потенціалу інвестицій в оборону. Цей додатковий бюджет буде доступний до кінця 2027 року.

5. **Синергія з існуючими інструментами:** STEP розроблено для створення синергії між існуючими інструментами фінансування ЄС, посилення їх впливу та узгодження з цілями платформи.

STEP має на меті підтримувати інвестиції в компанії, які допомагають зберегти перевагу ЄС в критичних технологіях протягом усього життєвого циклу цих компаній. Очікується, що STEP зможе залучити 160 млрд євро інвестицій для підтримки конкурентоспроможності промисловості ЄС.

Для фінансування пріоритетів, пов'язаних із STEP, ЄС не створював новий інструмент, а було вирішено упорядкувати та покращити використання існуючих інструментів. STEP не відволікатиме фінансування від політики згуртованості та соціальної політики. Натомість він мобілізує наявне фінансування в рамках 11 існуючих інструментів фінансування і розподілятиме їх у більш гнучкий та ефективний спосіб, що дозволить збільшити підтримку та інвестиційні можливості для ключових технологій. Основна мета – своєчасна та цілеспрямована підтримка стратегічних галузей. Рішення щодо перепрограмування та перерахування відповідних коштів залишатимуться відповідальністю компетентних національних органів.

Невід'ємним аспектом STEP є надання фінансових стимулів для спрямування коштів політики згуртованості на інвестиції в критичні технології. Це має на меті допомогти всім державам-членам розширити їхні можливості та сприяти інвестиціям у критичні технології в рамках єдиного ринку. Існуючі інструменти фінансування ЄС використовуватимуться для

фінансової підтримки критичних технологій, забезпечуючи 100 % співфінансування та 30 % попереднього фінансування для пріоритетів STEP протягом програмного періоду 2021-2027 років. Крім того, будуть дозволені інвестиції у великі компанії.

Визнаючи поточні бюджетні обмеження, з якими стикаються держави-члени, 100 % співфінансування також буде застосовано заднім числом до програм згуртування на 2014–2020 роки в останньому звітному році. Крім того, для полегшення адміністративних процесів кінцевий термін подання заявок на виплату коштів для програмного періоду 2014-2020 років продовжено на 12 місяців, а 100 % ставка співфінансування буде застосовуватися до заявлених витрат в останньому звітному році.

Щоб додатково стимулювати прийняття STEP у фондах політики згуртованості, державам-членам надано більшу гнучкість для досягнення кліматичних цілей у рамках Європейського фонду регіонального розвитку (30 %) та Фонду згуртованості (37 %), дозволивши «надлишкові проекти» в рамках одного фонду зараховувати для виконання цілей іншого фонду. Проте для інвестицій STEP з Європейського фонду регіонального розвитку встановлено обмеження у 20 %, щоб зберегти зосередженість фонду на своїх початкових цілях.

У 2024 році країни-члени матимуть можливість внести зміни до програм і, як наслідок, до угод про партнерство за прискороною процедурою. Це має на меті полегшити отримання попереднього фінансування для проектів, пов'язаних із STEP, уже в цьому році з подальшими поправками, можливими в 2025 році під час процесу середньострокового перегляду.

Загалом STEP є частиною стратегії ЄС щодо забезпечення його відкритої стратегічної автономії та сприяння інвестиціям у ключові технологічні сфери, які мають важливе значення для інтересів економіки та безпеки. STEP спрямована на сприяння інвестиціям у ці сектори, зміцнення їхніх ланцюжків створення вартості, зменшення стратегічної залежності ЄС від зовнішніх джерел у критичних технологічних сферах, посилення європейського суверенітету та економічної безпеки, а також усунення нестачі робочої сили та кваліфікації в цих стратегічних сферах. Зрештою, ця ініціатива покликана підвищити довгострокову конкурентоспроможність ЄС і зміцнити його стійкість.

Ці ініціативи мають вирішальне значення для підвищення економічної безпеки та конкурентоспроможності ЄС, одночасно зменшуючи вразливість і залежність. Вони узгоджуються з ширшими цілями ЄС, такими як «зелений» і цифровий перехід і забезпечення стійкості економіки.

31 травня 2024 року Європейська комісія внесла зміни до Рекомендацій щодо регіональної державної допомоги (RAG)²⁴, щоб дозволити надання вищого рівня допомоги для інвестиційних проектів, які реалізуються у рамках STEP. Ця поправка дозволяє державам-членам ЄС надавати збільшену регіональну допомогу для критично важливих технологічних проектів, які підтримують зелений і цифровий перехід ЄС, а також його стратегічний суверенітет. Зокрема, зміни дозволяють з 1 березня 2024 року збільшувати до 10 відсоткових пунктів максимальний обсяг державної допомоги (виражений у відсотках прийнятних інвестиційних витрат) для сприяння економічному розвитку територій, де рівень життя надзвичайно низький або де існує серйозна неповна зайнятість, та до 5 відсоткових пунктів для сприяння розвитку певної економічної діяльності або певних економічних регіонів, якщо така допомога не впливає негативно на умови торгівлі до такої міри, що це суперечить спільним інтересам.

10. Підтримка наукових досліджень і розробок у сфері технологій з потенціалом подвійного використання

У відповідь на постійні геополітичні виклики Європейська комісія визнає важливість підтримки досліджень і розробок у сфері технологій подвійного призначення (технологій, які

---

²⁴ Communication from the Commission – Communication from the Commission supplementing the Guidelines on regional State aid with regard to the Strategic Technologies for Europe Platform (STEP). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202403516

можуть використовуватися і у цивільних, і у військових цілях). На даному етапі Європейська комісія опублікувала Білу книгу²⁵, яка спрямована на ініціювання широких консультацій із залученням органів державної влади, організацій громадянського суспільства, представників промисловості та академічних кіл щодо варіантів стратегічної підтримки досліджень і розробок технологій з потенціалом подвійного використання. Європейська комісія представила три потенційні варіанти: 1) збереження існуючої структури, що характеризується виключною спрямованістю на цивільні або оборонні застосування, впроваджуючи поетапні поліпшення, які вже можна тестувати в поточних програмах фінансування ЄС; 2) модифікація програми-наступника Horizon Europe для усунення виключного акценту для певних її частин на цивільних програмах, що дозволило б підтримувати нові стратегічні технології незалежно від сфери застосування (оборонна чи цивільна) у вибраних частинах програми (залежно від конкретних умов); 3) створення спеціального інструменту, орієнтованого на дослідження і розробки з потенціалом подвійного використання, тоді як цивільні та оборонні програми досліджень і розробок збережуть свою взаємовиключну спрямованість.

ЗАХИСТ ВІД РИЗИКІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Європейська стратегія економічної безпеки підтримує всебічний підхід до управління ризиками у поточному геополітичному та технологічному ландшафті, що постійно змінюється. Цей підхід включає виявлення, оцінку та управління ризиками для економічної безпеки ЄС у таких чотирьох сферах: **1) стійкість ланцюгів постачання, особливо в таких сферах як енергетична безпека; 2) фізична безпека та кібербезпека критичної інфраструктури; 3) технологічна безпека та витік технологій; 4) використання економічної залежності чи економічного примусу²⁶ як засобів тиску на партнерів.**

ЄС активно розглядає заходи щодо зміцнення своїх механізмів контролю та посилення економічної безпеки, але він також стикається з проблемами, пов'язаними з балансуванням суверенітету, національних інтересів і співпраці між країнами-членами. Особливості вирішення цих проблем залежатимуть від майбутніх переговорів і дискусій.

Стратегія не вводить обов'язкових зобов'язань чи правил у певних сферах, таких як координація експортного контролю та скринінг зовнішніх інвестицій. Натомість передбачає підготовку додаткових документів протягом року. Цей підхід визнає, що багато питань, охоплених стратегією, належать до компетенції окремих держав-членів, що вимагає їх активної участі. Дискусії та переговори, ймовірно, будуть тривалими, особливо щодо створення нового інструменту перевірки зовнішніх інвестицій. ЄС складається з 27 держав-членів, кожна з яких має свої інтереси та політичні міркування. Досягнення консенсусу між ними може бути складним завданням.

Стратегія економічної безпеки ЄС окреслює різні заходи та інструменти, спрямовані на подолання ризиків для економічної безпеки.

1. Визначення переліку технологій, які мають вирішальне значення для економічної безпеки

3 жовтня 2023 року Європейська комісія визначила необхідність здійснення спільно з державами-членами ЄС оцінки потенційних ризиків і уразливостей у ключових технологічних сферах, які мають вирішальне значення для забезпечення економічної безпеки ЄС з точки зору

²⁵ White Paper On options for enhancing support for research and development involving technologies with dual-use potential. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/7ae11ca9-9ff5-4d0f-a097-86a719ed6892_en

²⁶ Економічний примус – це використання економічних інструментів або обмежень, щоб змусити іншу країну або суб'єкта приймати певні політичні, економічні або торговельні рішення, які вони можуть не підтримувати або не приймати добровільно. Така поведінка може включати в себе введення санкцій, обмежень на торгівлю, блокування економічних ресурсів або інші заходи, спрямовані на тиск іншої сторони для досягнення конкретних цілей.

потенційного витоку технологій.²⁷ Європейська комісія визначила 10 критичних сфер технологій²⁸. Публікація списку технологій закладає основу для потенційних заходів ЄС, таких як експортний контроль або інструменти перевірки зовнішніх іноземних інвестицій, які охоплюватимуть технології, які ЄС вважає критично важливими. Серед них виділено 4 сфер технологій, які вважаються найчутливішими, де захист і зміцнення технологічних аспектів є важливими для захисту економічної безпеки ЄС і підтримки технологічного суверенітету:

1. *Технології передових напівпровідників, що включають мікроелектроніку, фотоніку, високочастотні напівпровідники та обладнання для виробництва напівпровідників.* Напівпровідники необхідні для різних електронних пристроїв, і ЄС визнає, що перебої в ланцюгах постачання або дефіцит виробництва напівпровідників можуть серйозно вплинути на такі галузі як автомобільна промисловість, споживча електроніка та телекомунікації.

2. *Технології штучного інтелекту, що включають високопродуктивні обчислення, хмарні та периферійні обчислення, аналітику даних, комп'ютерне бачення, обробку мови та розпізнавання об'єктів.* Штучний інтелект має потенціал здійснення революційних змін у багатьох галузях, таких як охорона здоров'я, фінанси та військові програми. ЄС надає пріоритет ШІ не лише через його економічний потенціал, а й через етичні міркування та міркування прав людини. Забезпечення відповідального та етичного використання ШІ є ключовим аспектом стратегії ЄС.

3. *Квантові технології, що охоплюють квантові обчислення, квантову криптографію, квантовий зв'язок, квантове зондування та квантовий радар.* Квантові технології використовують унікальні властивості квантової механіки, обіцяючи значні досягнення в обчислювальній техніці, криптографії та комунікації. ЄС прагне стати лідером у цій новій галузі технологічного прогресу, щоб зберегти технологічну перевагу та захистити інформаційну безпеку.

4. *Біотехнології, що охоплюють методи генетичної модифікації, нові геномні методи, технологію генного приводу та синтетичну біологію.* Цей сектор охоплює розробки в біології, генетиці та суміжних технологіях, що мають наслідки для охорони здоров'я, сільського господарства тощо. Біотехнологічні інновації мають потенціал для революції в охороні здоров'я, сільському господарстві та екологічній стійкості. Проте вони також викликають занепокоєння з приводу спроможності гарантування етичного використання генетичної інформації та потенційних зловживань у таких сферах як біотероризм.

Ці сектори технологій були відібрані на основі таких критеріїв як передовий і трансформаційний характер, що має потенціал для значного підвищення продуктивності, ефективності та радикальних змін у різних секторах, потенціал технологій як для цивільного, так і для військового секторів, а також ризик використання певних технологій для підриву миру та безпеки, та ризики потенційного зловживання технологіями для порушення прав людини, включаючи обмеження основних свобод. Цей підхід спрямований на комплексну оцінку наслідків і впливу цих технологій у вибраних сферах.

Виявляючи й усуваючи потенційні ризики в цих сферах, ЄС прагне захистити свою технологічну автономію, підвищити конкурентоспроможність і забезпечити відповідальне використання передових технологій.

2. Надзвичайний інструмент єдиного ринку / Закон про надзвичайні ситуації та стійкість внутрішнього ринку

Пандемія COVID-19 і агресія Росії проти України висвітлили уразливі місця в функціонуванні Єдиного ринку **внаслідок значної залежності ЄС від зовнішніх поставок,**

²⁷ Commission Recommendation of 3.10.2023 on critical technology areas for the EU's economic security for further risk assessment with Member States C(2023) 6689 final. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/system/files/2023-10/C_2023_6689_1_EN_ACT_part1_v8.pdf

²⁸ Annex to the Commission Recommendation on critical technology areas for the EU's economic security for further risk assessment with Member States C(2023) 6689 final. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/system/files/2023-10/C_2023_6689_1_EN_annexe_acte_autonome_part1_v9.pdf

спонукаючи до необхідності забезпечення кращої координації та обміну інформацією між державами-членами для захисту Єдиного ринку.

У вересні 2022 року для усунення збоїв на єдиному ринку, спричинених такими подіями, Європейська комісія запропонувала Надзвичайний інструмент єдиного ринку (Single Market emergency instrument – SMEI)²⁹. Він передбачає **запровадження нової структури кризового управління для різних рівнів ризиків для підтримки функціонування Єдиного ринку і посилення спроможності ЄС ефективно реагувати на кризові ситуації**. Основною метою SMEI є забезпечення постачання та розподілу основних товарів і послуг під час криз.

SMEI не застосовуватиметься, якщо інші інструменти ЄС уже містять положення, що стосуються кризових ситуацій, наприклад Управління з питань готовності та реагування на позаштатні ситуації у сфері охорони здоров'я (Health Emergency Preparedness and Response Authority – HERA), Європейський закон про напівпровідники або Механізм цивільного захисту ЄС (EU Civil Protection Mechanism – UCPM).

SMEI складається з трьох основних елементів:

– **режим планування на випадок надзвичайних ситуацій (contingency mode)**, який дозволяє вживати підготовчих заходів навіть у звичайний час, коли не очікується негайної кризи. Він передбачає підготовку протоколів на випадок кризи, стратегій комунікації у кризових ситуаціях, програми навчання та моделювання надзвичайних ситуацій для офіційних осіб держав-членів, щоб підвищити їхню готовність і можливість реагування у випадку кризи, а також створення системи раннього попередження, що дозволяє державам-членам повідомляти про будь-які інциденти, які можуть мати руйнівний вплив на єдиний ринок, допомагає в проактивному моніторингу та реагуванні на потенційні загрози до їх ескалації;

– **режим нагляду на єдиному ринку (vigilance mode)**, який може бути активований, коли існує значна загроза збою в постачанні товарів або послуг стратегічного значення, що може перерости в надзвичайну ситуацію на єдиному ринку. Основними заходами в режимі нагляду є моніторинг ланцюгів постачання стратегічно важливих товарів і послуг, створення стратегічних резервів та збір інформації про товари, що мають відношення до кризи. Європейська комісія активує режим нагляду шляхом імплементаційних актів, які тривають максимум шість місяців, але можуть бути продовжені або деактивовані;

– **режим надзвичайної ситуації на єдиному ринку (emergency mode)**, який може бути активований рішенням Європейської Ради у разі серйозної кризи з широким впливом на єдиний ринок, спричиняючи значні порушення вільного пересування та функціонування основних ланцюгів постачання. Режим надзвичайної ситуації передбачає такі заходи: встановлення принципів, яких повинні дотримуватися держави-члени, сприяючи вільному пересуванню в межах Єдиного ринку; заборона вводити нові обмеження на вільний рух товарів і послуг, пов'язані з кризою, за винятком виправданих ситуацій останнього засобу; держави-члени зобов'язані повідомляти про будь-які нові обмеження та створювати єдині контактні пункти для громадян і компаній, підвищуючи прозорість у врегулюванні криз; спрощення державних закупівель товарів, що стосуються кризи, за запитами держав-членів від імені або спільно з державами-членами; рекомендації державам-членам щодо сприяння постачанню товарів і послуг, що мають відношення до кризи, що може включати сприяння розширенню або перепрофілюванню виробничих ліній і прискорення процесів отримання дозволів; заборона експорту до інших держав-членів; визначення пріоритетності певних замовлень для товарів, що стосуються кризи; рекомендації державам-членам сприяти цільовому розподілу стратегічних резервів для задоволення конкретних потреб під час кризи.

Європейський парламент і Рада ЄС ведуть переговори щодо SMEI. 1 лютого 2024 року вони досягли попередньої домовленості щодо SMEI, який буде перейменовано на Закон про

²⁹ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Single Market emergency instrument and repealing Council Regulation No (EC) 2679/98. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0459>

надзвичайні ситуації та стійкість внутрішнього ринку (Internal Market Emergency and Resilience Act – IMERA)³⁰. Сфера застосування закону обмежена діями, пов'язаними з внутрішнім ринком під час кризових ситуацій, без впливу на національні компетенції, такі як національна безпека. Продукція, пов'язана з обороною, виключена зі сфери його застосування. «Консультативну групу» буде перейменовано в «Раду з питань надзвичайних ситуацій і стійкості внутрішнього ринку», яка допомагатиме та консультуватиме Європейську Комісію під час надзвичайних ситуацій. До складу ради входитимуть представники Європейської комісії та держав-членів ЄС, а також член Європейського парламенту у якості спостерігача. Голова правління ради регулярно звітуватиме перед Європейським парламентом.

IMERA дозволяє вживати надзвичайні заходи, такі як цільові запити на інформацію до економічних операторів і прискорені процедури для продуктів, які стосуються кризи. Європейська комісія представила супровідний пакет пропозицій (омнібус IMERA) щодо оновлення чинного законодавства, щоб забезпечити ефективне функціонування IMERA під час кризи.

Європейська комісія проводитиме стрес-тести та моделювання для підготовки до криз, оцінюючи їх вплив на рух товарів, послуг і людей. Суб'єктів господарювання заохочують розробляти протоколи на випадок кризових ситуацій і добровільно проводити навчання. У випадках критичної нестачі товарів і послуг Європейська комісія може запитувати дані про запаси критично важливих товарів або послуг від компаній. Держави-члени ЄС повинні обмінюватися інформацією про заходи, вжиті під час криз, та координувати процедури закупівель.

Європейська комісія та країни-члени ЄС можуть здійснювати спільні державні закупівлі товарів, що стосуються кризи, в режимі нагляду та надзвичайної ситуації. Держави-члени ЄС також можуть координувати закупівлі та інформувати Європейську комісію та Раду з питань надзвичайних ситуацій. У режимах пильності або надзвичайної ситуації заходи пом'якшення наслідків забезпечать постачання та переміщення товарів або послуг, що стосуються кризи, а Європейська комісія надасть цифрові інструменти та шаблони для спрощення процедур.

Очікується, що IMERA відіграватиме вирішальну роль у врегулюванні криз. Держави-члени ЄС матимуть 18 місяців для впровадження нових правил після того, як регламент набуде чинності.

Ці заходи спрямовані на забезпечення скоординованої та ефективної відповіді на кризи, забезпечення безперервного функціонування Єдиного ринку та усунення збоїв у ланцюзі постачання найважливіших товарів і послуг.

3. Посилення перевірки іноземних інвестицій

Одним із важливих викликів для ЄС є перевірка іноземних інвестицій. Політика перевірки інвестицій спрямована на захист критичних галузей і секторів від небажаного впливу, вирішення проблем, пов'язаних з економічною безпекою, запобігання передачі технологій, блокування небажаного іноземного доступу до знань і технологій, а також запобігання поглинанню стратегічних компаній і активів у критичних секторах.

Для держав-членів ЄС національне законодавство доповнюється вимогами ЄС щодо перевірки прямих іноземних інвестицій (ПІІ). З жовтня 2020 року в повному обсязі застосовується Регламент ЄС щодо перевірки ПІІ. Він встановлює правові рамки щодо перевірки ПІІ державами-членами ЄС, а також описує механізм співпраці між державами-членами ЄС та між державами-членами ЄС і Європейською комісією щодо ПІІ, які можуть вплинути на безпеку чи громадський порядок.

---

³⁰ SMEI / IMERA: Council and Parliament strike a provisional deal on crisis preparedness. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/01/single-market-emergency-instrument-council-and-parliament-strike-a-provisional-deal-on-crisis-preparedness/>

Проте цей механізм головним чином зосереджений на обміні інформацією про ПІІ між державами-членами, залишаючи остаточне рішення про накладення вето на транзакцію національним урядам. Держави-члени ЄС, які запровадили власні національні механізми перевірки ПІІ, зобов'язані інформувати інші держави-члени ЄС та Європейську комісію, коли ПІІ можуть потенційно загрожувати безпеці чи громадському порядку в кількох країнах-членах ЄС, або коли це може вплинути на стратегічні проекти чи програми загальноєвропейського значення. Після отримання цих повідомлень Європейська комісія проводить оцінку інвестицій. Якщо під час цієї оцінки виникають занепокоєння, Європейська комісія або інші держави-члени ЄС мають можливість поділитися ними з державою-членом ЄС, яка надала початкове повідомлення. Тоді остання бере до уваги ці занепокоєння, коли приймає рішення про схвалення чи блокування інвестицій. Ефективність такого підходу поставлена під сумнів.

24 січня 2024 року Європейська комісія оприлюднила пропозиції щодо реформування поточного механізму перевірки ПІІ³¹. Запропоновані зміни спрямовані на подолання регуляторної фрагментації в ЄС, спричиненої різними національними підходами, запровадження більш стандартизованої оцінки потенційних ризиків для безпеки чи громадського порядку, оптимізацію та гармонізацію процесів перевірки ПІІ та підвищення спроможності ЄС захищати критично важливі галузі за допомогою покращених механізмів звітування, перевірки та перегляду ПІІ. Основна увага приділяється забезпеченню узгодженості між національними механізмами перевірки ПІІ та сприянню ефективній співпраці між державами-членами ЄС та Європейською комісією, досягненню мінімальної гармонізації національних механізмів перевірки іноземних інвестицій, зокрема через визначення типів і характеристик інвестицій, на які поширюється їх дія, усунення існуючих прогалів, через які потенційно чутливі транзакції, пов'язані з ПІІ в ЄС, не контролювалися, та встановлення процедурних особливостей.

Наголошуючи на відкритості для іноземних інвестицій, Європейська комісія заявляє, що заборони мають застосовуватися лише у виняткових випадках, коли пом'якшувальні заходи не можуть належним чином усунути ризики для безпеки чи громадського порядку.

Пропозиція передбачає збереження децентралізованого підходу до перевірки інвестицій у державах-членах ЄС, але зобов'язує їх встановлювати національні режими перевірки, передбачаючи детальні критерії для обов'язкових повідомлень та оптимізуючи процедури подання документів. Запропоновані зміни можуть суттєво вплинути на стандарти перевірки та кількість транзакцій, щодо яких виникає зобов'язання про інформування ЄС.

Ключові елементи запропонованої реформи:

1. Забезпечення наявності механізму перевірки ПІІ в усіх державах-членах ЄС. Відповідно до поточної системи кожна держава-член ЄС має право вирішувати, чи запроваджувати режим перевірки ПІІ. Запропоновані реформи мають на меті посилити безпеку та захист громадського порядку в усьому ЄС, вимагаючи від усіх держав-членів ЄС запровадити механізми перевірки ПІІ до закінчення перехідного періоду. Станом на квітень 2024 року 24 із 27 країн-членів ЄС прийняли законодавство, яке дозволяє перевірку інвестицій. Греція, Хорватія та Кіпр є єдиними державами, де немає такого режиму, хоча очікується, що Кіпр запровадить його пізніше у 2024 році.

Докладаються зусилля для усунення розбіжностей між автономними механізмами перевірки ПІІ для підвищення ефективності механізму співпраці. Неоднорідність цих процедур може призвести до того, що критичні випадки залишаться поза увагою через відмінності в секторах, на які поширюється національне законодавство. Можуть бути розроблені рекомендації, щоб роз'яснити, які види діяльності підпадають під критичні сектори.

---

³¹ Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024PC0023>

2. Розширення сфери дії механізмів перевірки іноземних інвестицій для охоплення непрямого придбання активів іноземними інвесторами, тобто інвестицій, які здійснюються між державами-членами ЄС суб'єктами господарювання, заснованими в ЄС, які в кінцевому підсумку перебувають під контролем фізичних чи юридичних осіб з країн, що не входять до ЄС (тобто дочірніми компаніями в ЄС). Мета полягає в тому, щоб забезпечити всебічне охоплення та перевірку будь-яких інвестицій, які встановлюють тривалий зв'язок між іноземним інвестором та об'єктом в ЄС, незалежно від того, здійснюються вони безпосередньо чи через компанію, засновану в ЄС, яка контролюється іноземним інвестором. Проте залишаються певні виключення, такі як портфельні інвестиції для фінансових цілей без впливу на управління та операції з реструктуризації всередині групи без зміни участі іноземних інвесторів у цільовому управлінні чи контролі.

Крім того, пропонується включити до сфери дії Регламенту іноземні інвестиції в нові потужності або створення нових підприємств (greenfield investments) іноземними інвесторами або їхніми дочірніми компаніями в ЄС, особливо в секторах, пов'язаних з безпекою чи громадським порядком.

3. Запровадження обов'язкової перевірки інвестицій у певних критичних секторах. Наразі кожна держава-член ЄС визначає власні критерії для вибору секторів для запровадження перевірки ПІ, що призводить до неузгодженості між державами-членами ЄС. Зміни до механізму перевірки передбачають запровадження всіма державами-членами ЄС обов'язкової попередньої перевірки іноземних інвестицій у компанії ЄС, які беруть участь у проектах або програмах, критичних для інтересів безпеки ЄС, наприклад, Програма «Цифрова Європа», Horizon 2020, Horizon Europe, Транс'європейські мережі транспорту (TEN-T), Транс'європейські енергетичні мережі (TEN-E), Програма розвитку європейської оборонної промисловості, Європейський оборонний фонд та Програма EU4Health та ін. Визначені сектори охоплюють критичну інфраструктуру, ключові галузі високих технологій, такі як мікроелектроніка, акумулятори, водень і хмарна інфраструктура, постачання критично важливої сировини. Крім того, держави-члени ЄС обов'язково повинні перевіряти іноземні інвестиції в компанії ЄС, які мають особливо важливе значення для безпеки ЄС, включаючи виробництво товарів подвійного використання та військових товарів, критично важливих технологій (наприклад, новітні напівпровідники, штучний інтелект, квантові технології, біотехнології тощо) та установи, які є критично важливими для фінансової системи ЄС. При цьому держави-члени ЄС мають право поширювати дію механізмів перевірки на інші сектори, компанії, зареєстровані в ЄС, або економічну діяльність, яка вважається критично важливою для їх безпеки чи громадського порядку. Європейська комісія може вносити зміни до переліку цих видів діяльності. Відповідні інвестиції мають пройти перевірку до завершення транзакції. Це передбачає двоетапну оцінку на рівні держави-члена ЄС, що включає початковий огляд з подальшим всебічним аналізом, якщо це буде визнано необхідним.

4. Гармонізація національних правил для покращення співпраці між державами-членами ЄС та Європейською комісією. Для встановлення єдиного підходу до перевірки інвестицій Європейська комісія запропонувала обов'язкові критерії, які необхідно враховувати для оцінки потенційних ризиків для безпеки та громадського порядку, пов'язаних з іноземними інвестиціями в державах-членах ЄС. Наразі існують відмінності в тому, як держави-члени ЄС інтерпретують і застосовують таку оцінку, що призводить до суперечливих результатів. Запропоновані критерії включають вплив на безпеку, цілісність і функціонування критичної інфраструктури, доступність критичних технологій, безперервність постачання критично важливих сировинних матеріалів, захист конфіденційної інформації, а також свободу та плюралізм ЗМІ. Держави-члени ЄС та Європейська комісія також повинні враховувати різні обставини здійснення іноземних інвестицій, зокрема, історію іноземного інвестора, включаючи попередні несанкціоновані інвестиції, прямий чи опосередкований, наприклад, через значне

фінансування, контроль інвестора урядом третьої країни, участь у просуванні політичних цілей третіх країн для посилення своїх військових можливостей.

5. Запровадження повноважень для перегляду транзакцій. Запропоновані зміни передбачають запровадження механізму, який дозволить державам-членам ЄС і Європейській комісії співпрацювати щодо іноземних інвестицій, про які держави-члени ЄС не повідомили в рамках стандартного механізму співпраці. Така процедура може бути ініційована державами-членами ЄС та Європейською комісією протягом 15 місяців після дати завершення іноземної інвестиції. Запровадження цього механізму надає додатковий шлях для перевірки інвестицій, щодо яких не проводилася первинна перевірка, але вони вважаються такими, що потенційно можуть впливати на безпеку чи громадський порядок.

6. Координація подання заявок на отримання дозволу у випадку багатонаціональних угод (інвестицій, які здійснюються у двох або кількох країнах-членах): У таких транзакціях між різними країнами заявник повинен подати окремі запити на отримання дозволу на здійснення інвестицій у відповідних державах-членах одночасно. Ця вимога запускає процес скоординованих перевірок та узгоджені процедури через механізм співпраці. Держави-члени ЄС повинні одночасно повідомляти про заявки до механізму співпраці й координувати остаточне рішення. Держави, які проводять перевірку, повинні негайно обмінюватися інформацією з Європейською комісією та іншими державами-членами ЄС, які можуть надати коментарі або думки щодо наслідків транзакції для безпеки. Уповноважений орган перевірки повинен максимально враховувати ці відгуки під час оцінювання. Також визначено специфічні правила та строки для багатонаціональних угод та процедур в рамках механізму співпраці з участю Європейської комісії та інших держав-членів ЄС. Ці зміни спрямовані на створення більш узгодженого механізму для перевірки ПІІ в ЄС.

Ці заходи покликані зміцнити здатність ЄС оцінювати та керувати потенційними ризиками для безпеки, пов'язаними з прямими іноземними інвестиціями, сприяючи скоординованому та узгодженому підходу серед держав-членів. Запропонований Регламент є суттєвим переглядом існуючої системи перевірки іноземних інвестицій ЄС і окреслює більш комплексний та гармонізований підхід. Він зберігає децентралізований підхід поточної системи, де держави-члени залишають за собою остаточну відповідальність за перевірку ПІІ. Проте запропоновані зміни вказують і на посилення ролі наднаціонального органу в ухваленні рішень щодо угод, на відміну від делегування повноважень державам-членам згідно з режимом перевірки, запровадженим у 2020 році. Обговорення та дискусії у межах законодавчої процедури за участю Європейського парламенту, Ради ЄС та держав-членів ЄС, ймовірно, приведуть до внесення поправок та змін до запропонованого Європейською комісією документу, проте він сформує новий механізм для перевірки іноземних інвестицій в ЄС. Очікується, що ці зміни набудуть чинності не раніше 2026 року після 15-місячного перехідного періоду, протягом якого всі держави-члени ЄС повинні вжити відповідних законодавчих заходів або запровадити необхідні процедури.

4. Моніторинг та оцінка ризиків зовнішніх інвестицій

ЄС як один із найбільших світових іноземних інвесторів визнає важливість відкритих світових ринків. Водночас постійно зростає занепокоєння щодо потенційних ризиків для безпеки внаслідок зовнішніх інвестицій компаній ЄС у третіх країнах у передові технології та ноу-хау, такі як квантові технології, напівпровідники та штучний інтелект, що можуть бути використані для посилення військових і розвідувальних можливостей цих країн, які потенційно можуть використати їх проти ЄС або становити загрозу міжнародному миру та безпеці. Наразі відсутній систематичний моніторинг чи контроль за зовнішніми інвестиціями як на рівні ЄС, так і на рівні держав-членів, що створює прогалину в знаннях щодо їхнього масштабу, призначення, а також ускладнює проведення комплексної оцінки пов'язаних з ними ризиків. Втім, перспектива

запровадження в ЄС механізму перевірки зовнішніх інвестицій залишається невизначеною, зважаючи на занепокоєння окремих держав-членів щодо потенційної втрати суверенітету, реакції Китаю та потенційних ризиків фрагментації світової економіки. Це питання охоплює широкий спектр фінансової діяльності, включаючи спільні підприємства, венчурний капітал, приватний капітал і пасивні інвестиції в компанії з потенційним цивільно-військовим застосуванням. Ця широка сфера повноважень не лише вимагає регулятивних повноважень щодо фінансових ринків і учасників, а й впливає на динамічні сектори європейських компаній, які інвестують у передові технології в Китаї, часто для того, щоб залишатися конкурентоспроможними та зберігати частку ринку.

ЄС розглядає можливість запровадження перевірки зовнішніх інвестицій у певні технологічні сектори третіх країн для підтримки свого технологічного суверенітету та запобігання ризикам витоку передових технологій. На поточному етапі питання перебуває на рівні дискусій та публічних обговорень. Для структурування цього процесу Європейська комісія оприлюднила Білу книгу³², в якій запропонувала запровадити механізм моніторингу та оцінки зовнішніх інвестицій для виявлення потенційних ризиків для безпеки. Європейська комісія прагне ухвалити остаточне рішення щодо такого механізму до серпня 2025 року.

Комплексний підхід передбачає залучення зацікавлених сторін, збір даних і співпрацю між Європейською комісією та державами-членами для покращення розуміння та управління ризиками безпеки, пов'язаними з зовнішніми інвестиціями. Цей процес включатиме проведення тримісячних публічних консультацій для збору інформації та поглядів зацікавлених сторін щодо моніторингу та подальшої оцінки ризиків, які держави-члени ЄС повинні здійснювати щодо зовнішніх інвестицій у критичні технології. На основі результатів публічних консультацій Європейська комісія планує влітку 2024 року надати державам-членам рекомендацію провести моніторинг та оцінку зовнішніх інвестицій у критичні технології на національному рівні протягом 12 місяців та надати свої висновки Європейській комісії та іншим державам-членам. Етап моніторингу спочатку буде зосереджено на чотирьох «критичних технологічних сферах». Зібрана інформація буде використана для спільного звіту про оцінку потенційних ризиків для безпеки ЄС, що формуватиме основу для обговорення можливих заходів політики. Вони можуть включати регуляторні заходи або інші дії для захисту критичних технологій і запобігання їх витоку. Можливі інвестиційні обмеження можуть бути запропоновані восени 2025 року після консультацій із зацікавленими сторонами.

Водночас очікується, що будь-який рішучий крок до скринінгу зовнішніх інвестицій зустрінє значний опір у ЄС, оскільки він торкається питань, пов'язаних з національним суверенітетом та національними економічними інтересами.

5. Експортний контроль

Європейська комісія наголошує на важливості регулювання експорту товарів подвійного використання для підтримки міжнародного миру, безпеки та прав людини. Існуюча в ЄС система, яка регулює торгівлю такими товарами, запроваджена у 2021 році, базується на багатосторонніх угодах щодо контролю, а держави-члени ЄС мають повноваження ухвалювати рішення щодо надання дозволів або запровадження обмежень на експорт. Проте через різні інтереси країни-члени ЄС впроваджують такий контроль різними способами, що призводить до фрагментації політики експортного контролю в ЄС. Така система має кілька вад, включаючи проблеми із запровадженням нових заходів контролю в рамках багатосторонніх режимів, зростаючу тенденцію до використання односторонніх заходів експортного контролю, відсутність єдиного підходу ЄС та брак координації між контрольними списками держав-членів. Відсутність спільної позиції ЄС на міжнародному рівні в дискусіях щодо експортного контролю створює проблеми, оскільки участь держав-членів ЄС у багатосторонніх режимах є нерівномірною. Відсутність

³² White Paper on Outbound Investments. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0024>

координації щодо запровадження нових заходів контролю перед багатосторонніми зустрічами послаблює позицію ЄС на переговорах, наражаючи країни-члени на геополітичний тиск. Ці питання підкреслюють необхідність удосконалення для посилення ефективності експортного контролю в ЄС і забезпечення більш скоординованого та злагодженого підходу до відповідей на нові виклики у глобальному ландшафті.

24 січня 2024 року Європейська комісія опублікувала Білу книгу щодо експортного контролю³³, в якій аналізуються поточні відмінності в контролі за експортом товарів подвійного призначення в державах-членах ЄС і викладаються пропозиції щодо посилення координації дій на рівні ЄС. Незважаючи на нещодавню модернізацію режиму експортного контролю ЄС шляхом ухвалення оновленого Регламенту подвійного використання у 2021 році, Біла книга вказує на очевидну потребу в подальших змінах. Це пояснюється поточною геополітичною напруженістю, швидкими технологічними змінами та односторонніми діями третіх країн, особливо з огляду на агресію Росії проти України. Європейська комісія визнає важливість єдиного підходу між державами-членами, оскільки фрагментація може призвести до розбіжностей між інтересами партнерів ЄС.

Основні коротко- та середньострокові пропозиції включають:

1. Запровадження єдиного контролю ЄС для переліку товарів, узгодженого на багатосторонньому рівні: у короткостроковій перспективі пропонується розглянути альтернативні підходи до запровадження єдиного контролю ЄС для тих товарів, які були погоджені з партнерами на багатосторонньому рівні, наприклад в рамках Вассенаарських домовленостей та Режиму контролю за ракетними технологіями, навіть якщо офіційно такі рішення були заблоковані певними країнами, зокрема Росією. Європейська комісія пропонує два шляхи для розширення Додатку I Регламенту ЄС про подвійне використання: законодавчу пропозицію, яка потребує спільного ухвалення Європейським парламентом і Європейською радою, або Делегований акт Європейської комісії, який залежить від підтвердження державами-членами міжнародних зобов'язань. Введення нових пунктів до Додатку I забезпечить єдиний контроль у всіх 27 державах-членах ЄС, посилить захист внутрішнього ринку, сприятиме рівності між експортерами ЄС та підвищить ефективність контролю.

2. Створення форуму високого рівня: пропонується створити форум для координації заходів експортного контролю на політичному рівні між Європейською комісією та державами-членами. Такий форум надасть державам-членам і Європейській комісії платформу для вироблення спільної позиції ЄС з питань експортного контролю, покращить ідентифікацію ризиків безпеки та ланцюгів постачання та сприятиме координації міжнародних дій.

3. Покращення технічної координації національних контрольних списків: у короткостроковій перспективі (до літа 2024 року) Європейська комісія пропонує запровадити механізм покращення координації на технічному рівні нових національних контрольних списків товарів подвійного використання, запроваджених державами-членами ЄС. Європейська комісія планує прийняти Рекомендацію, яка пропонуватиме державам-членам повідомляти інші держави-члени і Європейську комісію про будь-який новий національний контрольний список до його прийняття. Такий добровільний підхід спрямований на підвищення прозорості, сприяння координації та надання можливості компетентним національним органам розглядати потенційні ризики або вплив на інші держави-члени та ЄС.

4. Прискорена оцінка Регламенту про подвійне використання: щоб врахувати зміну геополітичного ландшафту та останні події, пропонується перенести заплановану на період між 2026 і 2028 роками оцінку поточної нормативно-правової бази, що регулює експорт товарів подвійного використання, на перший квартал 2025 року. Метою такої оцінки є визначення ефективності та актуальності регулювання для вирішення поточних викликів.

³³ White Paper on Export Controls. COM(2024) 25 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0025>

Ці заходи спрямовані на спрощення та посилення системи експортного контролю ЄС, усунення існуючих прогалів, запобігання розбіжностям між національними заходами експортного контролю держав-членів і посилення координації між державами-членами та Європейською комісією, уможливлення швидшого реагування в масштабах ЄС на нові ризики та сприяння спільним діям ЄС. Мета полягає в тому, щоб знайти баланс між міркуваннями національної безпеки та більш гнучким, уніфікованим підходом до експортного контролю у контексті нових викликів.

Пропозиції Європейської комісії будуть предметом обговорення з державами-членами, Європейським парламентом та зацікавленими сторонами.

Європейська комісія визнає необхідність більш швидких та скоординованих дій у сфері експортного контролю на рівні ЄС. Проте досягнення цієї мети може стикнутися з початковим опором країн-членів, оскільки експортний контроль вважається чутливим питанням, пов'язаним з національним суверенітетом. Компромід між прерогативами країн-членів і прагненням до більшої ефективності буде ключовим викликом. Хоча Європейська комісія закликає до більш збалансованого процесу між спільними інституціями та країнами-членами, ймовірно, триватимуть дебати щодо того, як досягти цього балансу, і ці обговорення займуть час, оскільки різні країни-члени мають різні погляди та інтереси з цього питання.

6. Інструмент боротьби з примусом

Однією з основних цілей Стратегії є захист економічної безпеки ЄС від ризиків, що виникають внаслідок використання країнами, що не входять до ЄС, економічних інструментів для досягнення цілей зовнішньої політики, особливо економічного примусу. Регламент ЄС про Інструмент боротьби з примусом (Anti-Coercion Instrument, ACI) був прийнятий 22 листопада 2023 року та набув чинності 27 грудня 2023 року³⁴. Цей регламент встановлює правові рамки для реагування ЄС на випадки економічного примусу з боку третіх країн, спрямованого на ЄС або його держав-членів. Він надає Європейській комісії повноваження безпосередньо протидіяти економічним загрозам з боку країн, що не входять до ЄС, за допомогою власних спільних заходів.

Економічний примус визначається як застосування або погроза застосування третьою країною заходів проти ЄС або однієї з держав-членів, які впливають на торгівлю чи інвестиції, щоб змусити їх змінити свою політику або запобігти зміні політики (змусити відмовитися від намірів прийняти певне рішення, припинити дію рішень чи змінити їх, схилити прийняти певне рішення чи дію тощо). Вважається, що така форма тиску означає неправомірне втручання в законний суверенний вибір ЄС та його держав-членів. Це визначення є широким і дає Європейській комісії можливість ініціювати перевірку за різних обставин на основі свого рішення.

Втім мета ACI передусім полягає в створенні стримуючого чинника для використання третіми країнами економічного примусу, визначаючи пріоритетність деескалації та діалогу для припинення заходів примусу у торгівлі та інвестиціях та активацію заходів реагування як крайнього засобу. ACI має на меті спонукати до виконання міжнародних зобов'язань і припинити примус. У випадках, коли примус зберігається, інструмент дозволяє ЄС вживати низку заходів у відповідь у таких сферах, як торгівля, інвестиції та фінансування. Крім того, ACI дозволяє отримати відшкодування за збитки, завдані ЄС діями третіх країн. Оцінка того, чи є дії третьою країною економічним примусом, проводиться в кожному окремому випадку.

Заходи реагування, доступні в рамках ACI, охоплюють широкий спектр сфер міжнародної торговельної та інвестиційної політики. Вони включають запровадження нових або підвищених митних тарифів, невиконання зобов'язань щодо тарифних пільг, посилення обмежень на імпорт

³⁴ Regulation (EU) 2023/2675 of the European Parliament and of the Council of 22 November 2023 on the protection of the Union and its Member States from economic coercion by third countries. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302675

або експорт товарів (експортний контроль, квоти, експортні ліцензії або обмеження для платежів), обмеження для торгівлі послугами, виключення товарів, послуг або постачальників із процесів державних закупівель, обмеження для прямих іноземних інвестицій, винятки з гарантій захисту для існуючих інвестицій, які передбачені угодами про вільну торгівлю та захист інвестицій, а також обмеження на банківську діяльність, страхування, та фінансові послуги на ринках капіталу ЄС. Ці заходи реагування мають гнучкий характер і можуть бути застосовані як загальні заходи проти відповідної третьої країни, спрямовуватися на конкретний сектор чи регіон третьої країни або на конкретних фізичних чи юридичних осіб, пов'язаних з урядом третьої країни. Критерії для оцінки цього зв'язку з урядом включають такі фактори як державна власність, ексклюзивні або спеціальні права, надані урядом третьої країни, діяльність у секторах з антиконкурентною практикою, яку допускає уряд, та ефективне представництво уряду.

АСІ визначає заснований на фактах процес оцінки наявності економічного примусу в діях третіх країн, що проводиться Європейською комісією та Радою ЄС. Оцінка передбачає врахування таких факторів як інтенсивність, частота, тривалість і масштаб заходів третіх країн. Крім того, оцінюватиметься, чи втручання третьої країни спрямоване на запобігання або схиляння до вчинення певних дій з боку ЄС, держави-члена чи іншої третьої країни, чи діє третя країна на основі міжнародно визнаного законного занепокоєння, чи були зроблені серйозні спроби врегулювати проблему шляхом міжнародної координації чи судового розгляду, або в двосторонньому порядку, або в рамках міжнародного форуму. Постраждалі треті країни матимуть можливість подати зауваження та взяти участь у консультаціях до того, як будуть запропоновані відповідні заходи.

Регламент визначає структурований механізм реагування ЄС на випадки використання економічного примусу. Основні етапи цього процесу такі:

1. Перевірка: Європейська комісія досліджує дії третьої країни на предмет наявності факту економічного примусу. Це може бути зроблено як за власною ініціативою Європейської комісії, так і у відповідь на обґрунтований запит держави-члена або на основі скарги приватної сторони. Будь-яка постраждала сторона може надати відповідну інформацію, яка буде взята до уваги при визначенні заходів реагування, або вимагати проведення експертизи. Приватні підприємства можуть конфіденційно подавати інформацію через «єдину контактну точку». Європейська комісія враховує їхні зауваження при оцінці варіантів відповіді та реалізації таких заходів. Основна мета цього етапу полягає в тому, щоб з'ясувати, чи кваліфікуються дії третьої країни як економічний примус. Залучена третя країна інформується про перевірку, і Європейська комісія зобов'язана запросити її надати свої зауваження. Цей підхід підкреслює важливість прозорості, взаємодії та співпраці у боротьбі з економічним примусом.

2. Імплементация акту Ради ЄС: Якщо за результатами перевірки факт економічного примусу буде підтверджено, Європейська комісія повинна подати Раді ЄС детальну пропозицію щодо імплементацийного акта, яка містить декларацію про те, що конкретні заходи третьої держави проти ЄС або держави-члена кваліфікуються як економічний примус. Європейська комісія звертається до третьої країни з вимогою припинити такий примус. Ця пропозиція може включати запит до третьої країни щодо усунення завданої шкоди. Рада ЄС кваліфікованою більшістю голосів має повноваження прийняти цей імплементацийний акт на період, як правило, не більше 6 місяців.

3. Переговори: Після ухвалення Радою ЄС імплементацийного акта, який встановлює наявність примусу, Європейській комісії доручається політичне вирішення конфлікту шляхом взаємодії з третьою країною. Європейська комісія інформує її, закликаючи негайно припинити свої дії і протягом розумного періоду часу забезпечити повне відшкодування шкоди, завданої ЄС. У процесі консультацій з відповідною третьою країною Європейська комісія вивчає різні варіанти справедливого вирішення проблеми, включаючи прямі переговори, посередництво, арбітраж, добрі послуги та судові рішення.

4. Заходи реагування: Якщо консультації виявляються неефективними і не приводять до припинення заходів економічного примусу та відшкодування завданих збитків, Європейська комісія має право, як останній засіб, запровадити заходи реагування ЄС для протидії примусу. Перед застосуванням заходів реагування Європейська комісія проводить консультації з зацікавленими сторонами (держави-члени, суб'єкти господарювання, бізнес-асоціації та споживачі тощо) для вибору відповідних заходів. Погляди держав-членів є визначальними у виборі і розробці заходів реагування. У разі прийняття заходи реагування ЄС повинні діяти лише протягом періоду застосування примусу. Вони мають бути пропорційними та враховувати такі фактори, як початкове визначення економічного примусу, інтереси ЄС, внесок заходів у припинення примусу, наслідки для іншої політики ЄС та міркування міжнародного права.

Згідно з міжнародним правом, реакція ЄС повинна вважатися необхідною для захисту інтересів і прав ЄС і пропорційною тяжкості примусу та його впливу на ЄС та його держави-члени. Європейській комісії при розробці заходів реагування доручено визначити пріоритетність заходів, які, як очікується, найефективніше забезпечать дотримання зобов'язань третьою країною. Розробка цих заходів повинна бути спрямована на уникнення або мінімізацію негативного впливу на суб'єктів ринку ЄС, враховуючи наявні альтернативні джерела постачання товарів або послуг. Крім того, Європейська комісія повинна брати до уваги вплив на інвестиційне середовище в ЄС або державі-члені, включаючи вплив на зайнятість, економічне зростання та політику регіонального розвитку.

Крім того, АСІ дозволяє Європейській комісії співпрацювати з третіми країнами, які зазнали подібного економічного тиску, або будь-якою зацікавленою третьою країною. Ця співпраця спрямована на припинення примусу та координацію узгодженої відповіді з третіми країнами на міжнародних форумах.

5. Повідомлення та відстрочка: Застосування заходів реагування ЄС зазвичай відкладається на термін до 3 місяців, щоб дати можливість повідомити третю країну. Протягом цього періоду третій країні пропонується припинити економічний примус і, якщо необхідно, усунути шкоду. Якщо третя країна виконує вимоги, заходи реагування припиняються.

6. Припинення: Європейська комісія припиняє застосовувати заходи реагування ЄС, коли вони більше не потрібні. Відшкодування шкоди, завданої економічним примусом, може вимагатися відповідно до міжнародного права.

Залучення бізнесу і держав-членів до процесу прийняття рішень та процедура експертизи забезпечують комплексний консультативний підхід для ефективного вирішення проблем економічного примусу.

7. Регламент про іноземні субсидії

ЄС запровадив інструменти для протидії спотворюючому впливу зовнішніх субсидій на внутрішній ринок ЄС. Регламент про іноземні субсидії (FSR)³⁵, який набув чинності 12 січня 2023 року і почав застосовуватися з 12 липня 2023 року. FSR надає Європейській комісії нові широкі повноваження щодо протидії передбачуваним спотворюючим ефектам іноземних субсидій на Єдиному ринку ЄС, які вийшли за межі існуючої системи державної допомоги, контролю за злиттями та антимонопольного законодавства. Він вводить нові вимоги до компаній, які беруть участь у значних транзакціях або процедурах державних закупівель в ЄС. З 12 жовтня 2023 року, набуваючи (в тому числі спільно) контроль над компанією або беручи участь у публічному тендері в ЄС, учасники торгів повинні повідомляти Європейську комісію про іноземні фінансові внески³⁶, отримані за останні три роки від урядів країн, що не входять до ЄС, якщо досягнуті відповідні порогові значення або цього вимагає Європейська комісія.

³⁵ Regulation (EU) 2022/2560 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on foreign subsidies distorting the internal market. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2560>

³⁶ Визначення «фінансового внеску» є широким і включає різні форми підтримки, пов'язані з іноземною державою (включаючи вливання капіталу, позики, звільнення від податків, скасування чи зменшення суми боргу, а також надання або придбання товарів і послуг).

Європейській комісії надано повноваження перевіряти фінансові внески, надані урядами країн, що не входять до ЄС, компаніям, що працюють в ЄС, з метою виявлення та усунення викривлень на внутрішньому ринку ЄС, спричинених іноземними субсидіями. Ця ініціатива спрямована на забезпечення чесної конкуренції між компаніями, що працюють на європейському ринку, протидіючи впливу іноземних субсидій, які могли надати одержувачам несправедливі переваги при придбанні компаній або укладенні контрактів на державні закупівлі. Такі переваги можуть призвести до витіснення несубсидованих компаній, перешкоджати інноваціям і негативно впливати на якість і різноманітність споживчих товарів і послуг.

Регламент встановлює **вимоги щодо розкриття інформації учасниками угод**, порушення яких призведе до застосування заходів з боку Європейської комісії:

1. Учасники угод про концентрацію (злиттів і поглинань) зобов'язані розкривати інформацію про іноземні фінансові внески, якщо оборот компанії, що купується, або однієї зі сторін злиття або спільного підприємства в ЄС становить щонайменше 500 млн євро, а учасники угоди отримали іноземні фінансові внески від уряду країни, що не входить до ЄС, на суму понад 50 млн євро за останні три роки.

2. Компанії, які беруть участь у тендерних процедурах державних закупівель, зобов'язані розкривати інформацію про іноземні фінансові внески, якщо оціночна вартість контракту становить щонайменше 250 млн євро, а учасник тендеру протягом трьох років отримав фінансові внески від країни, що не входить до ЄС, у розмірі щонайменше 4 млн євро. Поріг у 4 млн євро враховує загальну вартість фінансових внесків, наданих економічному оператору, його дочірнім компаніям, холдинговим компаніям, основним субпідрядникам і постачальникам, які беруть участь у тому самому тендері. Крім того, якщо закупівлю поділено на лоти, зобов'язання розкривати інформацію про іноземні фінансові внески виникає, якщо вартість лота або сукупна вартість усіх лотів, на які претендує учасник, становить щонайменше 125 млн євро.

3. Європейська комісія може самостійно ініціювати розслідування для усунення потенційних викривлень, спричинених іноземними субсидіями в різних видах діяльності.

Вимоги щодо повідомлення інформації про іноземні фінансові внески є обов'язковими, і їх невиконання може призвести до накладення суворих санкцій. Подання неповних або неправдивих даних може призвести до штрафів у розмірі до 1 % від загального доходу суб'єкта господарювання.

Якщо за результатами розслідування буде встановлено, що іноземна субсидія спотворює конкуренцію на внутрішньому ринку ЄС, Європейська комісія може застосувати засоби правового захисту, включаючи заборону транзакцій або відмову в присудженні державного контракту.

8. Посилення безпеки сектору досліджень у ЄС

24 січня 2024 року з метою виявлення та оцінки ризиків для безпеки в секторі досліджень та інновацій Європейська комісія представила пропозицію щодо Рекомендації Ради ЄС³⁷, у якій викладено принципи співробітництва та координації на рівні ЄС для підтримки держав-членів ЄС і дослідницьких організацій в управлінні ризиками, пов'язаними з міжнародним характером наукових досліджень, включаючи потенційне зловживання конфіденційними знаннями та технологіями у військових цілях у третіх країнах або для підриву фундаментальних цінностей. Зміст безпеки у секторі наукових досліджень розглядається як захист наукових зусиль від зловживання та неправомірного впливу зовнішніх організацій, через ризики незаконної передачі знань або технологій. Європейська комісія визнає, що європейські дослідники та науковці стикаються зі зростаючими ризиками під час міжнародної співпраці, створюючи загрози безпеці ЄС та небажаної передачі критичних технологій. Основною метою є забезпечення узгодженості

³⁷ Proposal for a Council Recommendation on enhancing research security. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/e82a2fd9-ac12-488a-a948-87639eef10d4_en

та координації заходів на рівні ЄС для запобігання використанню фрагментованого набору заходів, тим самим пом'якшуючи ризики для безпеки досліджень, при одночасному збереженні міжнародної співпраці в галузі досліджень та інновацій.

Пропозиція має на меті запропонувати державам-членам і дослідницькому сектору керівництво та підтримку з метою забезпечення узгодженості заходів в рамках ЄС та запобігання різномірним заходам. Вона окреслює заходи як на рівні держав-членів, так і на рівні ЄС для посилення безпеки досліджень і сприяння розвитку Європейського дослідницького простору.

Заходи підвищення безпеки досліджень на рівні ЄС включають надання вказівок, обмін найкращими практиками та сприяння співпраці між державами-членами для спільного вирішення проблем безпеки досліджень.

Рекомендації окреслюють принципи відповідальної інтернаціоналізації, які повинні бути основою всіх політик забезпечення безпеки сектору досліджень. Ці принципи спрямовані на те, щоб міжнародне співробітництво відповідало інтересам європейської та національної безпеки.

Пропозиція Європейської комісії включає практичні захисні заходи, які мають бути впроваджені державами-членами, організаціями, що фінансують дослідження, та організаціями, які проводять дослідження. Ці заходи спрямовані на пом'якшення ризиків, пов'язаних із обміном конфіденційними знаннями та технологіями, неналежним впливом на академічну освіту та дослідження в ЄС, а також використанням технологій для підриву фундаментальних цінностей.

Серед можливих рекомендацій є створення рамкових умов для забезпечення безпеки досліджень з відповідними засобами захисту та підтримки протягом усього циклу досліджень. Крім того, Європейська комісія стежитиме за прогресом і залишає за собою право пропонувати додаткові заходи в зв'язку з розвитком геополітичної ситуації. Важливо також підкреслити, що заходи, вжиті в цьому контексті, мають наголошувати на самоврядуванні сектору досліджень для збереження академічної свободи та уникнення будь-якої форми дискримінації.

Пропозиції Європейської комісії спрямовані на встановлення узгодженого підходу до безпеки сектору досліджень в ЄС з метою запобігання фрагментації Європейського дослідницького простору, спричиненій різними національними підходами.

ПАРТНЕРСТВО З ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Хоча ЄС вживає заходів для захисту своїх економічних інтересів і інтересів безпеки, він також визнає **важливість міжнародного співробітництва з широким колом партнерів у всьому світі для забезпечення економічної безпеки**, визнаючи взаємопов'язаний характер глобальної економіки. ЄС прагне знайти баланс між конкуренцією та співпрацею з іншими глобальними гравцями. Такий підхід узгоджується із зобов'язанням ЄС підтримувати стабільне та безпечне глобальне середовище. ЄС підкреслює важливість подальшої співпраці, виступаючи за нові угоди про вільну торгівлю та реформи в рамках Світової організації торгівлі (СОТ), узгоджуючи свої зобов'язання з багатосторонніми інституціями.

Одним із помітних аспектів стратегії ЄС є акцент на «інструментах двосторонньої та багатосторонньої співпраці» для посилення економічної безпеки. Хоча стратегія визнає потенціал для міжнародного співробітництва в умовах стратегічного суперництва та економічної конкуренції, вона в першу чергу підкреслює зусилля ЄС щодо співпраці з вибраними партнерами. G7 вважається ключовим напрямом для співпраці в галузі економічної безпеки, лідери «сімки» зобов'язуються працювати разом і з зовнішніми партнерами для підвищення глобальної економічної стабільності та безпеки. Це передбачає взаємодію з такими партнерами, як США та Індія, через такі ініціативи, як Торгово-технологічні ради. Вже започатковано інтенсивну співпрацю з питань економічної безпеки в рамках різних форумів.

Ради з питань торгівлі та технологій США та ЄС (ТТС)

Рада з торгівлі та технологій ЄС-США (EU-US Trade and Technology Council, TTC) є основною платформою для узгодження стратегій ЄС та США щодо глобальних торговельних, економічних і технологічних питань. Загальна мета цього партнерства полягає в тому, щоб сприяти конкурентоспроможності та процвітання США та ЄС, а також поширювати демократичні, орієнтовані на ринок цінності на глобальній арені шляхом розширення трансатлантичної торгівлі та сприяння збільшенню інвестицій, зміцнення технологічного та промислового лідерства в критично важливих секторах, стимулювання інновацій, розвитку нових технологій та інфраструктури.

США та ЄС ведуть діалог через робочі групи TTC, координуючи експортний контроль, перевірку інвестицій та інші інструменти для зменшення ризиків для своєї конкурентоспроможності.

США та ЄС посилюють співпрацю щодо експортного контролю та експортних обмежень, пов'язаних із санкціями, з метою спростити трансатлантичну торгівлю товарами подвійного використання, одночасно запобігаючи зловживанням. Планується скоординоване прийняття багатосторонніх переглядів контрольного списку та регулярні консультації щодо регуляторних дій. Співробітництво у перевірці інвестицій передбачає технічний обмін для усунення ризиків безпеки, пов'язаних із конфіденційними технологіями. США та ЄС наголошують на комплексних механізмах перевірки іноземних інвестицій для усунення ризиків національної безпеки, залишаючись відкритими для інвестицій. Звертаючись до економічного примусу, США та ЄС зобов'язуються виявляти та протидіяти такому примусу шляхом скоординованих зусиль як на двосторонній основі, так і з партнерами-однорідцями.³⁸

На п'ятій міністерській зустрічі Ради з питань торгівлі та технологій США та ЄС³⁹ у Вашингтоні 31 січня 2024 року високопосадовці США та ЄС наголосили на необхідності посилення співпраці у сфері економічної безпеки. Ключові моменти обговорення включали зменшення ризиків та диверсифікацію економік США та ЄС, створення стійких ланцюгів постачання, захист технологій, пов'язаних з національною безпекою, за допомогою механізмів перевірки зовнішніх інвестицій, координацію режимів експортного контролю для запобігання використанню технологій подвійного використання та спільну протидію практикам економічного примусу і неринковій політиці авторитарних країн. Представники США та ЄС також обговорили шляхи розширення співробітництва в галузі критичних і нових технологій, включаючи штучний інтелект, а також спільні ініціативи щодо сприяння інноваціям, безпеці та надійності цифрових екосистем.

За підсумками шостої міністерської зустрічі Ради з питань торгівлі та технологій, яка відбулася 4-5 квітня 2024 року, США та ЄС домовилися започаткувати Форум партнерства з безпеки корисних копалин за участю кількох країн-виробників, щоб допомогти диверсифікувати глобальні ланцюги поставок найважливіших мінералів, створити платформу для обміну ліцензійною інформацією у зв'язку з експортним контролем Росії, подовжити на три роки дію спільного механізму раннього попередження та механізму прозорості, призначеного для створення стійких ланцюгів постачання напівпровідників.

США та ЄС засудили неринкову політику третіх країн і наголосили на необхідності посилення співпраці щодо експортного контролю та перевірки інвестицій для захисту економічної безпеки.

³⁸ U.S.-EU Joint Statement of the Trade and Technology Council (December 05, 2022). URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/12/05/u-s-eu-joint-statement-of-the-trade-and-technology-council/>

³⁹ Readout of U.S.-EU Trade and Technology Council Fifth Ministerial Meeting. URL: <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2024/01/readout-us-eu-trade-and-technology-council-fifth-ministerial-meeting>

Економічний діалог ЄС-Японія високого рівня

Японія та ЄС у рамках Економічного діалогу високого рівня (EU-Japan High Level Economic Dialogue) 27 червня 2023 року домовилися зміцнити зв'язки з економічної безпеки, зосередивши увагу на підвищенні стійкості ланцюга постачання критично важливих матеріалів, таких як напівпровідники.⁴⁰ Вважається, що їхні спільні зусилля є відповіддю на занепокоєння, пов'язані з Китаєм і Росією. Під час діалогу на високому рівні з економічних питань обидві сторони пообіцяли протистояти «економічному примусу» Китаю, який передбачає використання економічних засобів для досягнення політичних цілей і здійснення впливу на інші країни. На зустрічі також було наголошено на важливості захисту цифрових даних під час транскордонної передачі за найвищими стандартами кібербезпеки.

30 січня 2024 року в Брюсселі ЄС і Японія провели перше засідання в рамках нової структури робочої групи з міжнародного співробітництва щодо політики побудови більш прозорих, стійких і стійких ланцюгів поставок.⁴¹ Ця співпраця свідчить про дедалі тісніші відносини між ЄС і Японією з метою узгодження підходів до економічної безпеки. Робоча група має на меті посилити багатосторонні зусилля для забезпечення рівних «умов гри» шляхом регулювання державного втручання на підтримку промислових секторів. Крім того, вона досліджуватиме торговельні стратегії для диверсифікації поставок у регіони, вразливі до економічної залежності, і розвитку більш стійких і стійких ланцюгів поставок.

Створення Робочої групи стало результатом дискусій, що відбулися під час Економічного діалогу високого рівня в жовтні 2023 року. Ця подія є особливо актуальною в контексті оприлюднення ЄС пакету ініціатив щодо економічної безпеки. ЄС прагне посилити співпрацю з партнерами-однорумцями, такими як Японія, щодо інструментів боротьби з примусом, експортного контролю та перевірки інвестицій, тим самим зміцнюючи заходи економічної безпеки.

Під час п'ятого Економічного діалогу високого рівня між Японією та ЄС⁴² 2 травня 2024 року центральне місце займали дискусії щодо політики Китаю, при цьому обидві сторони висловлювали глибоку стурбованість щодо використання в якості зброї економічної залежності від конкретних джерел постачання стратегічних товарів. Це занепокоєння стало наслідком використання Китаєм різних неринкових політик і практик, таких як промислові субсидії, що спотворюють ринок. У відповідь на цю тенденцію офіційні особи узгодили ініціативу, спрямовану на створення прозорих, стійких і стійких ланцюгів постачання. Ініціатива спрямована на усунення стратегічних залежностей і системної вразливості, одночасно забезпечуючи стійкі та надійні глобальні ланцюжки поставок у співпраці з країнами-однорумцями.

Крім зосередженості на питаннях, пов'язаних з Китаєм, діалог також охоплював такі теми, як запобігання витоку критичних і нових технологій, реагування на економічний примус, посилення використання існуючих засобів торговельного захисту, реформа Світової організації торгівлі, а також забезпечення вільного потоку даних для сприяння цифровій торгівлі.

Інші напрями забезпечення міжнародного партнерства

Набір інструментів ЄС, що включає угоди про вільну торгівлю, цифрове партнерство, екологічні альянси та партнерства у сфері критичних сировинних матеріалів, дозволяє скоординовано реагувати на різноманітні виклики економічній безпеці. ЄС прагне максимізувати використання своєї мережі угод про вільну торгівлю для зниження та диверсифікації ризиків, а

⁴⁰ Japan, EU to boost economic security ties, with China, Russia in mind. URL: <https://english.kyodonews.net/news/2023/06/174e4b5170a3-japan-eu-to-boost-economic-security-ties-with-china-russia-in-mind.html>

⁴¹ EU and Japan hold first working group to discuss economic security and supply chains. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/eu-and-japan-hold-first-working-group-discuss-economic-security-and-supply-chains-2024-01-30_en

⁴² Joint Press Statement on the 5th EU-Japan High Level Economic Dialogue. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/statement_24_2425

також зменшення зовнішньої залежності. Зміцнення партнерства з країнами, що розвиваються, є пріоритетом для посилення їхньої ролі в глобальних ланцюжках створення вартості, а фінансова та технічна підтримка сприятимуть економічній стабільності та диверсифікації.

Ініціативи **Global Gateway і Партнерство для інвестицій у глобальну інфраструктуру (Partnership for Global Infrastructure Investments)** сприятимуть економічній безпеці через диверсифікацію ланцюжків поставок та інтеграцію ланцюжків створення вартості з ключовими партнерами в таких секторах, як інфраструктура та зелені технології. **Ці зусилля розглядаються як відповідь на китайську ініціативу «Один пояс, один шлях».**

Наголошуючи на важливості багатостороннього співробітництва, заснованого на правилах, ЄС бере активну участь у міжнародних форумах і організаціях, таких як G20, ООН і багатосторонні банки розвитку, зміцнюючи глобальну співпрацю з питань спільної економічної безпеки. У торговельному секторі ЄС планує реформувати Світову організацію торгівлі (СОТ), щоб відновити її регуляторну роль, забезпечивши ефективну роботу СОТ проти порушень вільної торгівлі та зменшивши можливості для торговельних обмежень.

GLOBAL GATEWAY

Програма ЄС Global Gateway⁴³, запущена в грудні 2021 року, є всеосяжною ініціативою, спрямованою на сприяння інвестиціям у формування взаємопов'язаності різних регіонів світу на основі різноманітних технологічних і комунікаційних платформ (*global connectivity*). Вона об'єднує різні інструменти в одну структуру. Маючи на меті залучити 300 млрд євро з 2021 по 2027 роки, вона зосереджується на розвитку сталих енергетичних, транспортних, цифрових та інших інфраструктурних проєктів у всьому світі, сприяючи стійкому глобальному відновленню, одночасно узгоджуючи потреби партнерів та інтереси ЄС. Ця ініціатива також спрямована на зміцнення глобальних систем охорони здоров'я, освіти та досліджень. Ініціатива надає перевагу новій інфраструктурі над модернізацією існуючої та спрямована на підвищення інфраструктурних можливостей країн з економікою, що розвивається.

Прийняття програми Global Gateway відображає намір ЄС конкурувати на глобальному рівні в розвитку інфраструктури. Це обумовлюється загостренням глобальної конкуренції, зростаючим занепокоєнням щодо ризиків ланцюгів поставок, суперництвом між США та Китаєм, агресією Росії проти України та необхідністю декарбонізації економік.

Проєкти Global Gateway реалізовуватимуться через ініціативи Team Europe, сприяючи співпраці між установами ЄС, державами-членами ЄС, європейськими фінансовими установами, установами розвитку, включаючи Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), європейськими підприємствами та зацікавленими сторонами з країн-партнерів, включаючи уряди, громадянське суспільство та приватний сектор. Такий колективний підхід має на меті забезпечити ефективну координацію та залучення різноманітних зацікавлених сторін до розробки та виконання проєктів у рамках ініціативи Global Gateway. Представництва ЄС у всьому світі, у координації з Team Europe, визначатимуть та керуватимуть проєктами Global Gateway у країнах-партнерах.

Global Gateway використовує фінансові інструменти в рамках багаторічної фінансової програми ЄС на 2021-2027 роки, включаючи Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI) – Глобальна Європа, Інструмент допомоги перед вступом (ІПА) III, Interreg, Програму InvestEU та Програму фінансування досліджень та інновацій Horizon Europe. Ці інструменти дають ЄС можливість залучати як державні, так і приватні інвестиції в пріоритетні сфери. Європейський фонд сталого розвитку+ (EFSD+), компонент NDICI-Global Europe, надасть до 135 млрд євро на гарантовані інвестиції в інфраструктурні проєкти,

⁴³ Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank «The Global Gateway». JOIN(2021) 30 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021JC0030>

включаючи 18 мільярдів євро грантового фінансування з бюджету ЄС. Європейські фінансові установи та фінансові установи розвитку планують забезпечити до 145 млрд євро інвестицій.

ЄС також розглядає можливість створення Європейського механізму експортного кредитування, щоб доповнити існуючі механізми кредитування експорту на рівні держав-членів, з метою посилення загальних можливостей ЄС у цій сфері. Цей інструмент спрямований на створення більш справедливих умов для компаній ЄС на зовнішніх ринках, де вони стикаються з конкуренцією з боку іноземних партнерів, які підтримуються значною державною допомогою. Інструмент забезпечуватиме вигідні фінансові умови, включаючи гранти, позики та бюджетні гарантії, щоб знизити ризики для інвестицій та покращити боргову стійкість. Крім того, він підтримуватиме високі екологічні, соціальні та стратегічні стандарти управління, а також пропонуватиме технічну допомогу для покращення можливостей партнерів щодо підготовки проектів.

Global Gateway як частина зовнішньої діяльності ЄС узгоджується з принципами просування демократії, прав людини та верховенства права. Метою програми є спрямування витрат ЄС на розвиток глобальної інфраструктури на основі ключових принципів, зокрема:

1. **Демократичні цінності та високі стандарти:** Ініціатива пропагує цінності верховенства права, прав людини, соціальних прав та прав працівників, дотримання міжнародних норм, прав інтелектуальної власності та відкритих державних закупівель. Наголошується на стійкості та етичних міркуваннях, спрямованих на уникнення непосильної заборгованості та небажаної залежності.

2. **Належне управління та прозорість:** Прозорість, підзвітність і фінансова стійкість є важливими для проектів, які приносять користь людям. Відкритий доступ до державних закупівель, рівні умови для інвесторів, чіткі результати та публічні консультації гарантують, що проекти відповідають обіцянкам і служать інтересам місцевих громад.

3. **Рівне партнерство:** Проекти Global Gateway розроблятимуться у співпраці з країнами-партнерами, узгоджуючи їхні потреби, можливості та стратегічні інтереси ЄС. Такий підхід передбачає шанобливе співробітництво з урахуванням спроможності приймаючих країн керувати і підтримувати інфраструктуру.

4. **Екологічність:** як кліматично нейтральна стратегія Global Gateway підтримує сталий розвиток, інклюзивне зростання та перехід до більш чистої глобальної економіки. Вона інвестує в чисту, стійку до змін клімату інфраструктуру, дотримуючись принципів Європейської зеленої угоди та оцінки впливу на навколишнє середовище.

5. **Зорієнтованість на безпеку:** Інвестиції в інфраструктуру спрямовані на усунення уразливостей, забезпечуючи надійне підключення, стійкість до викликів (природних, кібернетичних або гібридних) і захист від економічного примусу заради геополітичних цілей.

6. **Стимулювання інвестицій приватного сектору:** Global Gateway поєднує ресурси ЄС, держав-членів, фінансових установ і багатосторонніх державних фінансів. Державні ресурси використовуються для залучення приватного капіталу, що робить ініціативу життєздатною та привабливою для країн-партнерів.

*****

Стратегія економічної безпеки ЄС знаменує значну зміну підходу ЄС до міжнародних торговельних та інвестиційних відносин, що відображає зміну глобальної економічної та геополітичної динаміки. Це зрушення відображає необхідність брати до уваги проблеми безпеки та стратегічних ризиків, насамперед, в економічних відносинах з третіми країнами. На відміну від попередніх інструментів і механізмів, Стратегія економічної безпеки ЄС і пов'язані з нею пропозиції не зорієнтовані на якусь певну країну, а наголошують на ширшому підході до

усунення викривлень у глобальному економічному ландшафті. ЄС прагне вирішити проблеми економічної безпеки, зберігаючи при цьому відкритість для торгівлі, інвестицій та досліджень.

Разом з тим, незважаючи на проактивну позицію лідерів ЄС, існують проблеми з впровадженням нових заходів. Окремі аспекти стратегії потребують впровадження заходів політики, які належать до юрисдикції держав-членів ЄС, що призводить до обережного підходу Європейської комісії у розробці нових пропозицій для реалізації стратегії з метою балансування питань суверенітету країн-членів та необхідності забезпечення спільної економічної безпеки співтовариства. Як наслідок, частина ініціатив в рамках стратегії на даному етапі ще не набули оформлення у відповідній нормативно-правовій базі, а передбачають тривалі періоди збору інформації, переглядів та оцінок. Багато галузевих асоціацій висловлюють занепокоєння щодо потенційного негативного впливу окремих ініціатив на європейську конкурентоспроможність.

Розробка системи європейської економічної безпеки розглядається як процес, що вимагає часу, досягнення консенсусу між державами-членами та співпраці з приватним сектором. Реалізація запропонованих ініціатив вимагає кращої координації та обміну інформацією між державами-членами ЄС, вирішення технологічних проблем, створення ефективної правової та нормативної бази та пошуку балансу між відкритою економічною політикою та потребами безпеки. Затримки та подальші зміни багатьох ініціатив можуть також спричинити європейські вибори, які сформують новий Європейський парламент та Європейську комісію. Ці чинники визначатимуть часові горизонти повноцінного запровадження багатьох ініціатив, запропонованих у рамках стратегії, у політику ЄС.